

Kohtulahendite kogumik

ÜLDKOHTU OTSUS (apellatsioonikoda)

7. detsember 2017*

Apellatsioonkaebus – Avalik teenistus – Ametnikud – Ametniku ja tema abikaasa tapmine – Nõude, kaebuse ja hagi vastavuse põhimõte – Kohustus tagada liidu teenistuses olevate töötajate turvalisus – Põhjuslik seos – Varaline kahju – *In solidum*-vastutus – Personalieeskirjades sätestatud hüvitiste arvesse võtmine – Mittevaraline kahju – Institutsiooni vastutus surnud ametnikule tekitatud mittevaralise kahju eest – Institutsiooni vastutus surnud ametniku õigusjärglastele tekitatud mittevaralise kahju eest

Kohtuasjas T-401/11 P-RENV-RX,

Stefano Missir Mamachi di Lusignano, elukoht Shanghai (Hiina), ja teised hagejad, kelle nimed on esitatud lisas¹, esindajad: advokaadid F. Di Gianni, G. Coppo ja A. Scalini,

hagejad,

versus

Euroopa Komisjon, esindajad: G. Gattinara ja D. Martin,

kostja,

mille ese on apellatsioonkaebus Euroopa Liidu Avaliku Teenistuse Kohtu (esimene koda) 12. mai 2011. aasta otsuse Missir Mamachi di Lusignano *vs.* komisjon (F-50/09, EU:F:2011:55) peale selle kohtuotsuse tühistamise nõudes,

ÜLDKOHUS (apellatsioonikoda),

koosseisus: president M. Jaeger (ettekandja), kohtunikud S. Frimodt Nielsen ja S. Papasavvas,

kohtusekretär: E. Coulon,

on teinud järgmise

otsuse²

- 1 Käesolev menetlus on järg 10. septembri 2015. aasta kohtuotsusele Mamachi di Lusignano *vs.* komisjon (uuesti läbivaatamine) (C-417/14 RX–II, edaspidi „uuesti läbivaadatud kohtuotsus“, EU:C:2015:588), milles Euroopa Kohus, olles tuvastanud, et 10. juuli 2014. aasta kohtuotsus Missir Mamachi di Lusignano *vs.* komisjon (T-401/11 P, edaspidi „apellatsiooniaseme kohtuotsus“, EU:T:2014:625), mille

* Kohtumenetluse keel: itaalia.

1 Teiste hagejate nimekirja lisatakse vaid pooltele kättesaadavale kohtuotsusele.

2 Esitatud on üksnes käesoleva kohtuotsuse punktid, mille avaldamist peab Üldkohus otstarbekaks.

ese oli 12. mai 2011. aasta kohtuotsuse Missir Mamachi di Lusignano vs. komisjon (F-50/09, edaspidi „esimese astme kohtuotsus“, EU:F:2011:55) peale esitatud apellatsioonkaebus, kahjustab Euroopa Liidu õiguse ühtsust, tühistas osaliselt apellatsiooniaseme kohtuotsuse ja saatis kohtuasja uueks arutamiseks Üldkohtusse.

Vaidluse aluseks olevad asjaolud

- 2 Alessandro Missir Mamachi di Lusignano (edaspidi „Alessandro Missir Mamachi“) ja tema abikaasa tapeti 18. septembril 2006 Rabatis (Maroko), kus Alessandro Missir Mamachi pidi asuma tööle poliitilise ja diplomaatilise nõunikuna Euroopa Ühenduste Komisjoni delegatsiooni juures. Mõrv pandi toime ühes selle delegatsiooni poolt Alessandro Missir Mamachile, tema abikaasale ja neljale lapsele üüritud möbleeritud majas.
- 3 Pärast seda sündmust määrati nelja lapse eestkostjateks nende isapoolne vanaisa – Livio Missir Mamachi di Lusignano (edaspidi „Livio Missir Mamachi“) – ja nende emapoolne vanaema.
- 4 Komisjon maksis Alessandro Missir Mamachi lastele viimase pärijatena muu hulgas surmatoetusena 414 308,90 euro suuruse summa vastavalt Euroopa Liidu personalieeskirjade (edaspidi „personalieeskirjad“) artiklile 73 ning abikaasa surma tõttu 76 628,40 euro suuruse summa personalieeskirjade X lisa artikli 25 alusel. Lisaks tunnistas komisjon, et lastel on alates 1. jaanuarist 2007 õigus saada personalieeskirjade artiklis 80 sätestatud orvupensioni ja personalieeskirjade VII lisas ette nähtud õppetoetust.
- 5 Komisjonile 25. veebruaril 2008 saadetud kirjas teatas Livio Missir Mamachi, et ei ole nõus tema lapselastele makstud summadega. Kuna otsus, mille komisjon selle kirja peale tegi, teda ei rahuldanud, esitas ta 10. septembril 2008 selle otsuse peale personalieeskirjade artikli 90 lõike 2 alusel kaebuse, väites, et komisjon vastutab ametialase eksimuse eest põhjusel, et ta jättis oma töötajate kaitsmise kohustuse täitmata. Ühtlasi viitas ta komisjoni mittesüülisele vastutusele ning teise võimalusena väitis ta, et komisjon eiras personalieeskirjade artiklit 24, mille järgi on Euroopa ühendused kohustatud oma teenistujale kolmanda isiku poolt tekitatud kahju solidaarselt hüvitama.
- 6 Komisjon jättis selle kaebuse 3. veebruari 2009. aasta otsusega rahuldamata.

Esimese astme kohtuotsus

- 7 Livio Missir Mamachi esitas Euroopa Liidu Avaliku Teenistuse Kohtule hagi, milles väitis, et komisjon jättis oma töötajate kaitsmise kohustuse täitmata. Esiteks paluti hagi tühistada 3. veebruari 2009. aasta otsus, millega jäeti tema kaebus rahuldamata, ning teiseks mõista välja hüvitis esiteks Alessandro Missir Mamachi laste nimel neile tekitatud varalise kahju eest, teiseks nende laste nimel neile tekitatud mittevaralise kahju eest, kolmandaks tema enda nimel talle kui Alessandro Missir Mamachi isale tekitatud mittevaralise kahju eest ning neljandaks tema laste kui oma isa õigusjärglaste nimel Alessandro Missir Mamachile tekitatud mittevaralise kahju eest.
- 8 Avaliku Teenistuse Kohus jättis esimese astme kohtuotsusega hagi osalise vastuvõetamatuse tõttu väidetava mittevaralise kahju osas läbi vaatamata ja osalise põhjendamatus tõttu väidetava varalise kahju osas rahuldamata.
- 9 Väidetava varalise kahju kohta leidis Avaliku Teenistuse Kohus kõigepealt, et kuna komisjon rikkus süüliselt oma kohustust tagada Alessandro Missir Mamachi kaitse, käitus komisjon süüliselt, mis tõi kaasa tema vastutuse. Mis puudutab süülise käitumise ja väidetava varalise kahju vahelist põhjuslikku seost, siis leidis Avaliku Teenistuse Kohus, et see on tõendatud. Seejärel leidis Avaliku Teenistuse Kohus, et tuleb veel teha kindlaks, kui suur on tapja vastutus kahju tekkimisel.

- 10 Võttes arvesse kahte liiki kahju, mida Livio Missir Mamachi väidab olevat tekkinud – topeltrööv ja ellujäämise võimaluse kaotamine – ning asjaolu, et teisena nimetatud kahju on esimesest väiksem, leidis Avaliku Teenistuse Kohus esimese astme kohtuotsuse punktis 197, et komisjon on tekitatud kahju eest vastutav 40% ulatuses.
- 11 Varalise kahju ulatuse kohta leidis Avaliku Teenistuse Kohus esimese astme kohtuotsuse punktis 200, et saamata jäänud sissetulekule vastav varaline kahju, mida tuleb käesolevas asjas arvesse võtta, on kolm miljonit eurot.
- 12 Olles esimese astme kohtuotsuse punktis 201 meenutanud, et komisjon on kohustatud hüvitama sellest kahjust 40% ehk 1,2 miljonit eurot, märkis Avaliku Teenistuse Kohus selle kohtuotsuse punktis 202, et summad, mis komisjon on õigusjärglastele juba maksnud ja maksab edaspidi ning mis isegi ületavad personalieeskirjades tavapäraselt ette nähtud hüvitisi, on kokku ligikaudu 1,4 miljonit eurot ning see summa võib tõusta 2,4 miljoni euroni, kui asjaomaseid hüvitisi makstakse kuni kõigi nelja lapse 26aastaseks saamiseni. Avaliku Teenistuse Kohus tõdes seetõttu esimese astme kohtuotsuse punktis 203, et komisjon on juba täies ulatuses hüvitanud selle osa varalisest kahjust, mille eest ta vastutab.
- 13 Eeltoodu järeldusena leidis Avaliku Teenistuse Kohus esimese astme kohtuotsuse punktis 205, et hagi esitatud väide on küll põhjendatud, kuid ei võimalda tal Livio Missir Mamachi varalise kahju hüvitamise nõudeid rahuldada.
- 14 Livio Missir Mamachi esitas esimese astme kohtuotsuse peale apellatsioonkaebuse.

Apellatsiooniaseme kohtuotsus

- 15 Apellatsiooniaseme kohtuotsuses hindas Üldkohus omal algatusel Avaliku Teenistuse Kohtu pädevust lahendada hagi esimeses kohtuastmes. Üldkohus tegi eelkõige vahet ühelt poolt Alessandro Missir Mamachile tekitatud kahju ning teiselt poolt tema lastele ja Livio Missir Mamachile tekitatud kahju vahel.
- 16 Mis puudutab Livio Missir Mamachile ja Alessandro Missir Mamachi lastele tekitatud varalist ja mittevaralist kahju, siis tuvastas Üldkohus, et Avaliku Teenistuse Kohus rikkus õigusnormi, kui ta tunnistas oma pädevust lahendamaks vaidlust kahju hüvitamise osas, ning tegi järelduse, et kohtuasi tuleb nende nõuete osas otsuse tegemiseks saata talle endale kui esimese astme kohtule.
- 17 Alessandro Missir Mamachile tekitatud mittevaralise kahju kohta, mille hüvitamist Livio Missir Mamachi laste nimel nõudis, sedastas Üldkohus, olles meenutanud, et Avaliku Teenistuse Kohus on pädev seda nõuet läbi vaatama, et nõustudes asja läbivaatamist takistava asjaoluga, millele komisjon asjaomase nõude vastuvõetavuse vaidlustamiseks tugines, rikkus Avaliku Teenistuse Kohus õigusnormi, kuna ta kohaldas ebaõigesti hüvitisnõude ja selle nõude rahuldamata jätmise otsuse peale esitatud kaebuse vastavuse põhimõtet.

Uuesti läbivaadatud kohtuotsus

- 18 Euroopa Kohus otsustas peakohtujuristi tehtud ettepanekul apellatsiooniaseme kohtuotsuse uuesti läbi vaadata. Uuesti läbivaadatud kohtuotsuses Euroopa Kohus sisuliselt esiteks tühistas apellatsiooniaseme kohtuotsuse osas, mis puudutab Üldkohtu ja Avaliku Teenistuse Kohtu pädevuse jaotust, teiseks otsustas, et seda kohtuotsust tuleb pidada lõplikuks osas, milles Üldkohus sedastas, et Avaliku Teenistuse Kohus rikkus esimese astme kohtuotsuses õigusnormi, kui ta nõustus komisjoni esitatud

esimese asja läbivaatamist takistava asjaoluga ja jättis sel põhjusel Alessandro Missir Mamachile tekitatud mittevaralise kahju hüvitamise nõude vastuvõetamatuse tõttu läbi vaatamata, ning kolmandaks saatis kohtuasja lahendamata küsimustele vastamiseks tagasi Üldkohtusse.

Kohtuasja uueks arutamiseks saatmise menetlus Üldkohtus ja poolte nõuded

- 19 Pärast kohtuasja Üldkohtusse uueks arutamiseks saatmist peab Üldkohus – nagu eespool punktis 18 märgitud – tegema otsuse nende väidete kohta, mida ta apellatsioonistme kohtuotsuses ei käsitlenud.
- 20 Livio Missir Mamachi ja komisjon esitasid 12. oktoobril 2015 vastavalt Üldkohtu kodukorra artikli 222 lõikele 1 oma kirjalikud seisukohad järeldustega, mida vaidluse lahendamiseks uuesti läbivaadatud kohtuotsusest teha tuleb.
- 21 Livio Missir Mamachi kordas neid nõudeid, mis ta oli kohtuasjas, milles tehti apellatsioonistme kohtuotsus, juba esitanud, paludes nimelt Üldkohtul:
 - tühistada esimese astme kohtuotsus;
 - mõista komisjonilt Alessandro Missir Mamachi õigusjärglaste kasuks välja summa 3 975 329 eurot varalise kahju hüvitamiseks;
 - pärast mittevaralise kahju hüvitamise nõude vastuvõetavaks tunnistamist mõista komisjonilt:
 - Alessandro Missir Mamachi õigusjärglaste kasuks välja esiteks 250 000 eurot hüvitisena mittevaralise kahju eest, mis ohvrile tekkis enne tema surma, ja teiseks 1 276 512 eurot hüvitisena mittevaralise kahju eest, mis tekkis neile nii ohvri lastena kui tema traagilise tapmise tunnistajatena;
 - tema enda kasuks välja 212 752 eurot hüvitisena mittevaralise kahju eest, mis tekkis talle kui ohvri isale;
 - mõista komisjonilt välja vahepeal kogunenud intress ja viivis;
 - mõista kohtukulud välja komisjonilt.
- 22 Komisjon kordas samuti oma nõudeid, mis ta oli esitanud 16. detsembril 2011 saadetud vastuses apellatsioonkaebusele kohtuasjas, milles tehti apellatsioonistme kohtuotsus, paludes Üldkohtul:
 - saata kohtuasi Euroopa Liidu Kohtu põhikirja I lisa artikli 13 lõike 1 alusel uueks arutamiseks Avaliku Teenistuse Kohtule üksnes osas, mis puudutab mittevaralist kahju, mis Alessandro Missir Mamachil tekkis tema rünnaku hetkest ja kestis kuni tema surmani;
 - jätta apellatsioonkaebus vastuvõetamatuse tõttu läbi vaatamata või põhjendamata tõttu rahuldamata;
 - mõista kohtukulud välja Livio Missir Mamachilt.
- 23 Livio Missir Mamachi esindaja teatas 11. detsembril 2015 Üldkohtu kantseelisse saadetud kirjas Livio Missir Mamachi surmast ja märkis, et tema pärijad Anne Sintobin (tema abikaasa), Stefano Missir Mamachi di Lusignano (tema poeg), Maria Missir Mamachi di Lusignano (tema tütar), Carlo Missir Mamachi di Lusignano (Alessandro Missir Mamachi poeg, kes on menetluse käigus saanud täisealiseks) ning Filiberto Missir Mamachi di Lusignano, Tommaso Missir Mamachi di Lusignano ja Giustina Missir Mamachi di Lusignano (Alessandro Missir Mamachi alaealised lapsed, keda esindas

Anne Sintobin), soovivad menetlust Üldkohtus jätkata. Alessandro Missir Mamachi neljale lapsele tekitatud mittevaralise kahju kohta täpsustas Livio Missir Mamachi esindaja, et täisealiseks saanud Carlo Missir Mamachi di Lusignano tegutseb enda nimel ja Anne Sintobin on nüüd Livio Missir Mamachi asemel Alessandro Missir Mamachi kolme alaealise lapse seaduslik esindaja. Lisaks ilmneb toimikust, et 30. juulil 2016 sai täisealiseks ka Giustina Missir Mamachi di Lusignano. Seega on hagejatel Anne Sintobinil, Stefano Missir Mamachi di Lusignanol, Maria Missir Mamachi di Lusignanol, Carlo Missir Mamachi di Lusignanol, Filiberto Missir Mamachi di Lusignanol, Tommaso Missir Mamachi di Lusignanol ja Giustina Missir Mamachi di Lusignanol menetluses erinev staatus. Livio Missir Mamachi seitse pärijat tegutsevad talle tekitatud mittevaralise kahju hüvitamise nõudmisel tema nimel. Carlo Missir Mamachi di Lusignano ja Giustina Missir Mamachi di Lusignano, kes on saanud menetluse käigus täisealiseks, tegutsevad oma isa pärijatena neile tekitatud kahju hüvitamise nõudmisel ja nende isale tekitatud mittevaralise kahju hüvitamise nõudmisel lisaks enda nimel. Viimaseks esindab Filiberto Missir Mamachi di Lusignanot ja Tommaso Missir Mamachi di Lusignanot, kes on alaealised, neile tekitatud varalise ja mittevaralise kahju ning nende isale tekitatud mittevaralise hüvitamise nõudes Anne Sintobin.

Õiguslik käsitlus

- 24 Hagejad esitavad apellatsioonkaebuse põhjendamiseks kolm väidet, millest esimese väite kohaselt rikkus Avaliku Teenistuse Kohus õigusnormi, kui ta tunnistas Alessandro Missir Mamachi neljale lapsele ja Livio Missir Mamachile tekitatud mittevaralise kahju hüvitamise nõude vastuvõetamatuks, teise väite kohaselt rikkus Avaliku Teenistuse Kohus õigusnormi, kui ta leidis, et komisjon vastutab 40% ulatuses, ning kolmanda väite kohaselt rikkus Avaliku Teenistuse Kohus õigusnormi, kui ta otsustas, et personalieeskirjades sätestatud hüvitistega on varaline kahju täies ulatuses heastatud.

[...]

Teine väide, mille kohaselt rikkus Avaliku Teenistuse Kohus õigusnormi, kui ta leidis, et komisjon vastutab 40% ulatuses

- 51 Hagejad heidavad Avaliku Teenistuse Kohtule sisuliselt ette, et see mõistis komisjonilt välja vaid osa kahjust, kuigi oleks pidanud esiteks esimese võimalusena ja teiseks solidaarselt välja mõistma kogu kahju. See väide koosneb neljast osast. Kolm esimest väiteosa puudutavad komisjoni põhivastutust ja neljas väiteosa puudutab komisjoni *in solidum*-vastutust.
- 52 Kõigepealt tuleb hinnata kolme esimest väiteosa.

Teise väite kolm esimest väiteosa, mis puudutavad komisjoni põhivastutust

- 53 Esimeses väiteosas väidavad hagejad, et Avaliku Teenistuse Kohtu arutluskäik, millega välistati komisjoni põhivastutus, on ebaloogiline ja vasturääkiv. Olles esimese astme kohtuotsuse punktis 183 tuvastanud otsese ja kindla põhjusliku seose komisjoni süülise käitumise ja topeltmõrva vahel, kinnitas Avaliku Teenistuse Kohus sama kohtuotsuse punktis 192, et sellise käitumise „vältimatuks ja otseseks“ tagajärjeks ei ole topeltmõrv, mistõttu ei saa komisjonile omistada täielikku põhivastutust.
- 54 Komisjon leiab, et hagejad ajavad omavahel segi süülise käitumise, põhjusliku seose ja komisjoni vastutusega seotud tagajärjed. Avaliku Teenistuse Kohus tuvastas esimese astme kohtuotsuse punktis 175 süülise käitumise, mis seisnes teatavate turvameetmete rakendamata jätmises. Selle kohtuotsuse punktis 183 kinnitas Avaliku Teenistuse Kohus vaid seda, et komisjon lõi tingimused kahju tekkimiseks ning seega on põhjuslik seos tõendatud. Esimese astme kohtuotsuse punktides 192 ja 193 jõudis Avaliku Teenistuse Kohus komisjoni vastutusega seoses järeldusele, et komisjoni süülise käitumise vältimatuks ja otseseks tagajärjeks ei ole topeltmõrv, ent ründaja teod ei saa siiski komisjoni

vastutusest täielikult vabastada. Seega hindas Avaliku Teenistuse Kohus komisjoni vastutuse tekkimise tingimusi, see tähendab süülist käitumist ja põhjuslikku seost nõuetekohaselt, järeldades selle põhjal, et komisjon vastutab tekitatud kahju eest 40% ulatuses.

- 55 Teise väite esimeses osas väidavad hagejad, et Avaliku Teenistuse Kohus hindas esimese astme kohtuotsuse punktis 192 ebaõigesti komisjoni õigusvastase käitumise ja selle tagajärgede vahelist seost. See, et Avaliku Teenistuse Kohus tegi siinkohal turvalisuse puudumisega seoses vahet „tavaliselt ettenähtavatel“ tagajärgedel (vargus, millega võib kaasneda elanike füüsiline ähvardamine) ja ettenägematutel tagajärgedel (mõrv) nende raskusastme alusel, ei vasta tegelikele asjaoludele, mis Rabati apellatsioonikohus oma 20. veebruari ja 18. juuni 2007. aasta otsustes tuvastas, ning on ebaloogiline, meelevaldne ja õiguslikult põhjendamatu, kuna esimese astme kohtuotsuse punktist 184 tuleneb, et Rabati delegatsiooni töötajaid ähvardavaks ohuks peeti terrorismiohtu, mis kujutab endast palju suuremat ohtu kui tavapärase kuritegevusega seotud oht. Sama kehtib seega ka komisjoni poolt hüvitatava kahju piiramise kohta üksnes tavaliselt ettenähtavate tagajärgedega, mis on tekkinud tema õigusvastase tegevuse tõttu, tehes siinjuures vahet erinevatel tavapärastel kuritegudel. Hagejad leiavad, et kui mõõnda, et komisjon ei täitnud nõuetekohaselt kohustust tagada oma ametniku kaitse, tuleb teha järeldus, et sellise käitumise otsene ja ettenähtav tagajärg on mis tahes kahjustav sündmus.
- 56 Komisjon leiab, et teise väite teine osa on vastuvõetamatu, kuna hagejad vaidlevad selles vastu hinnangule, mille Avaliku Teenistuse Kohus tõenditele – eelkõige nimelt apellatsioonikohtu tuvastatud kuriteo ajendile – andis, ilma et nad tugineksid tõendite moonutamisele.
- 57 Komisjon väidab, et Avaliku Teenistuse Kohus ei moonutanud mingil juhul tõendeid, kui ta sedastas, et Alessandro Missir Mamachi ja tema abikaasa tapmise ajend oli vargus. Avaliku Teenistuse Kohus just nimelt nõustus esimese astme kohtuotsuse punktis 184 hagejate väitega terrorismiohu kohta, lükkamaks ümber komisjoni argumente.
- 58 Peale selle rõhutab komisjon, et tema ilmselt ei põhjendanud Alessandro Missir Mamachi ja tema abikaasa surma, kuna tapmised pani toime kolmas isik. Seega märkis Avaliku Teenistuse Kohus esimese astme kohtuotsuse punktis 192 õigesti, et komisjoni süülise käitumise otsene ja vältimatu tagajärg ei olnud topelmõrv. Lisaks ei piisa vastavalt väljakujunenud kohtupraktikale põhjusliku seose tuvastamiseks ainuüksi sellest, et õigusvastane käitumine oli kahju tekkimise vajalik eeltingimus selles mõttes, et ilma selle tegevuseta ei oleks kahju tekkinud. Komisjon viitab sellega seoses 30. novembri 2011. aasta kohtuotsusele Transnational Company „Kazchrome“ ja ENRC Marketing vs. nõukogu ja komisjon (T-107/08, EU:T:2011:704, punkt 80). Et määrata kindlaks komisjoni vastutuse ulatus, võttis Avaliku Teenistuse Kohus vastavalt esimese astme kohtuotsuse punktis 181 viidatud kohtupraktikale, mille kohaselt võib kahju tekkida mitmel põhjusel, pealegi arvesse asjaolu, et tapmiste toimepanija oli kolmas isik.
- 59 Komisjon leiab kahju tekkimise ettenähtavuse hindamise kohta kolmanda isiku tõenäolise tegevuse seisukohast, et see põhines Avaliku Teenistuse Kohtule esitatud tõenditel ja seega ei saa apellatsioonikohus seda uuesti läbi vaadata.
- 60 Teise võimalusena väidab komisjon teise väite kahe esimese osa kohta, et kui Üldkohus leiab, et esimese astme kohtuotsuse põhjendused on ebaloogilised ja vasturääkivad, saab põhjenduste asendamiseks teha otsus käesolev hagi rahuldamata jätta. Sellega seoses viitab komisjon 13. detsembri 2006. aasta kohtuotsusele *Ē. R. jt vs. nõukogu ja komisjon* (T-138/03, EU:T:2006:390) punktile 134, mille kohaselt on põhjusliku seose olemasoluks vaja, et süükspandav tegevus oleks väidetava kahju kindel ja otsene põhjus, ning et juhtumi puhul, kus väidetavalt kahju põhjendanud tegevus seisneb tegevusetuses, on eriti oluline olla kindel, et kahju tõesti tekkis süükspandud tegevusetusest ja seda ei saanud põhjustada tegevus, mis erineb kostjaks olevale institutsioonile süükspandud tegevusest. Käesoleval juhul leiab komisjon, et põhjuslik seos süülise käitumise, see on teatavate turvameetmete

võtmata jätmise ja kahju vahel katkes, kuna kahju põhjustati tegevusega, mis ei ole komisjonile süüks pandud tegevus. Seega väidab komisjon, et teda ei saa mingil juhul pidada vastutavaks topeltmõrva eest ja seetõttu tuleb käesolev hagi rahuldamata jätta.

- 61 Kolmanda väiteosa kohta väidavad hagejad, et Avaliku Teenistuse Kohus rikkus õigusnormi, kui ta otsustas, et komisjoni vastutust võivad piirata põhimõtted, mis on tuletatavad nõukogu 12. juuni 1989. aasta direktiivist 89/391/EMÜ töötajate töeteravhoiu ja tööhutuse parandamist soodustavate meetmete kehtestamise kohta (EÜT 1989, L 183, lk 1), eelkõige selle direktiivi artikli 5 lõikest 4, milles on sätestatud võimalus vähendada tööandja vastutust juhul, kui sündmused toimuvad ebatavalistel ja ettenägematutel asjaoludel ning tööandjast sõltumatult, või erakorraliste sündmuste puhul, mille tagajärgi ei oleks olnud võimalik ära hoida, hoolimata kõikidest asjakohastest abinõudest. Selle sätte alusel ei ole mingil juhul võimalik komisjoni vastutust vähendada, kuna asjaomases sättes eeldatakse, et tööandja näitas üles hoolsust ja kahjulikud tagajärjed olid vältimatud, mis käesolevas asjas nii ei ole. Lisaks väidavad hagejad, et isegi kui nõustuda, et asjaolud olid erandlikud, lasub vastutus komisjonil, kuna Avaliku Teenistuse Kohus otsustas esimese astme kohtuotsuse punktis 183, et kui komisjon oleks täitnud kohustuse tagada oma ametniku kaitse, ei oleks topeltmõrva toimunud.
- 62 Komisjoni arvates on esimese astme kohtuotsuse punktis 192 toodud argumendid esitatud üksnes teise võimalusena ega kujuta endast Avaliku Teenistuse Kohtu arutluskäigu peamist põhjendust. Peale selle osutas Avaliku Teenistuse Kohus direktiivi 89/391 „põhimõtetele“, andes seega alust arvata, et direktiiv ise ei ole kohaldatav, mida kinnitab esimese astme kohtuotsuse punkt 131, milles on sõnaselgelt märgitud, et eluruum, kus ametnik oma töökohustusi kolmandas riigis täidab, „ei ole täielikult võrdväärne töökohaga või töötamiskohaga direktiivi 89/391 tähenduses“.
- 63 Väite kolmes osas, mida võib käsitleda koos, väidavad hagejad erinevatele argumentidele tuginedes sisuliselt, et kui leiab tõendamist, et komisjon rikkus kohustust kaitsta Alessandro Missir Mamachit, on igasugune kahjustav sündmus sellise tegevuse otsene ja ettenägematu tagajärg. Seega ei oma ettenägematute ja ettenähtavate tavapäraste kuritegude vahel vahetegemine komisjoni vastutuse tuvastamisel tähtsust, kuna komisjonipoolse kohustuste süüalise rikkumise tagajärg on see, et ta vastutab igasuguse kahjustava sündmuse eest, mida hiljem kontrollitakse. Hagejad vaidlevad sisuliselt vastu asjaolule, et Avaliku Teenistuse Kohus ei pidanud komisjoni süülist käitumist topeltmõrva piisavaks ja otsustatavaks põhjuseks. Lisaks väidavad hagejad, et ettenähtavate ja ettenägematute asjaolude vahel vahetegemine, nagu Avaliku Teenistuse Kohus tuvastas, on Rabati apellatsioonikohtu järeldust arvestades vasturääkiv ja ebalooiline, kuna Rabati delegatsiooni töötajate turvalisuse tagamiseks võeti ohuna arvesse terrorismiohtu. Viimaseks vaidlevad hagejad vastu ettenähtavate ja ettenägematute asjaolude vahel vahetegemisele, võttes arvesse Avaliku Teenistuse Kohtu viidet direktiivi 89/391 artiklile 5. Komisjon omakorda ei sea kahtluse alla esimese astme kohtuotsuse punktis 183 tehtud Avaliku Teenistuse Kohtu järeldust, mille kohaselt on tõendatud põhjuslik seos komisjoni süüalise käitumise ja topeltmõrva vahel. Sellega seoses tuleb märkida, et nagu eespool punktist 60 tuleneb, seab komisjon sellise põhjusliku seose kahtluse alla üksnes juhuks, kui Üldkohus rahuldab käesoleva väite kahest esimesest osast ühe.
- 64 Alustuseks tuleb tõdeda, et põhimõtteliselt on kahju põhjuste paljususe korral kohaldatavad kaks põhjusliku seose teooriat, nimelt tingimuste võrdväarsuse teooria ja asjakohase põhjusliku seose teooria.
- 65 Esimesena nimetatud teooria puhul tuleb käesolevas apellatsioonimenetluses teha vahet kahel eeldusel: samaaegsed süülisel teod ja järjestikused süülisel teod. Esimese eelduse puhul võivad esineda samal ajal süülisel teod, mille on toime pannud õigusrikkuja ja ohver või kaks või enam õigusrikkujat ehk kaastäideviijat. Teise eelduse puhul on süülisel teod toime pandud erinevatel ajahetkedel ja on tihtipeale olemuselt erinevad. Kuid sellest erinevusest hoolimata aitavad mõlemad süüteod kaasa sama kahju tekkimisele. Nimelt ei oleks ilma esimese süülisel teota teist süülist tegu toime pandud, sest selle teo toimepanijal ei oleks olnud võimalik seda teha.

- 66 Seevastu teise, asjakohase põhjusliku seose teooria puhul tuleb kahju tekkimisele eelnenud sündmused seada tähtsuse järjekorda, nii et tuleb teha vahet sündmustel, mis on õiguslikult kvalifitseeritavad põhjustena, ja muudel sündmustel. See teooria tähendab, et kõik kahju kaaspõhjustajad ei vastuta samas ulatuses.
- 67 Liidu õiguses tundub, et pooldatakse asjakohase põhjusliku seose teooriat. Nimelt on liidu kohus otsustanud, et liitu saab pidada vastutavaks ainult niisuguse kahju eest, mis tuleneb asjassepuutuva institutsiooni õigusvastasest tegevusest piisavalt otseselt (vt kohtuotsused, 24.10.2000, *Fresh Marine vs. komisjon*, T-178/98, EU:T:2000:240, punkt 118 ja seal viidatud kohtupraktika, ning 19.3.2010, *Gollnisch vs. parlament*, T-42/06, EU:T:2010:102, punkt 110 ja seal viidatud kohtupraktika; vt samuti selle kohta kohtuotsus, 10.7.2012, *Interspeed vs. komisjon*, T-587/10, ei avaldata, EU:T:2012:355, punkt 39 ja seal viidatud kohtupraktika), ning hageja peab tõendama, et ilma süülise käitumiseta ei oleks kahju tekkinud ja selline käitumine on kahju tekkimisel otsustava tähtsusega (vt selle kohta kohtuotsus, 30.9.1998, *Coldiretti jt vs. nõukogu ja komisjon*, T-149/96, EU:T:1998:228, punktid 116–121).
- 68 Peale selle tuleneb kohtupraktikast veel, et kui esiteks on institutsioonile süüks pandav tegevus osa ulatuslikumast protsessist, milles kolmandad isikud osalesid, ja teiseks on väidetava kahju vahetu põhjus ühe sellise kolmanda isiku sekkumine, peab kohus kontrollima, kas niisugune sekkumine oli vältimatu üksnes süüks pandud tegevuse tõttu või oli see hoopis autonoomne tahteavaldus (vt selle kohta kohtuotsused, 30.4.2009, *CAS Succhi di Frutta vs. komisjon*, C-497/06 P, ei avaldata, EU:C:2009:273, punktid 61 ja 62, ning 18.12.2009, *Arizmendi jt vs. nõukogu ja komisjon*, T-440/03, T-121/04, T-171/04, T-208/04, T-365/04 ja T-484/04, EU:T:2009:530, punktid 92 ja 93). Autonoomse tahteavalduse korral tuvastab kohus põhjusliku seose katkemise.
- 69 Kohtupraktikast tuleneb samuti, et käsitlus, mille kohaselt piisab põhjusliku seose olemasoluks sellest, et õigusvastane tegevus oli kahju tekkimise vajalik eeltingimus selles mõttes, et ilma sellise tegevuseta ei oleks kahju tekkinud, ei vasta liidu õiguses kehtivale käsitlusele. Nimelt ei tulene põhjusliku seose niivõrd lai käsitlus ELTL artikli 340 teist lõiku puudutavast kohtupraktikast. Nimelt on nimetatud sätte kohaselt liidu vastutus piiratud kahjuga, mille on otseselt või piisavalt otseselt põhjustanud asjassepuutuva institutsiooni õigusvastane tegevus, mis välistab eelkõige selle, et liidu vastutus hõlmab kahju, mis on sellise tegevuse üksnes kauge tagajärg (vt selle kohta kohtumäärus, 12.12.2007, *Atlantic Container Line jt vs. komisjon*, T-113/04, ei avaldata, EU:T:2007:377, punktid 39 ja 40). Sellega seonduvalt on Üldkohus veel otsustanud, et põhjusliku seose tuvastamiseks ei piisa ainuüksi sellest, et õigusvastane tegevus oli kahju tekkimise vajalik eeltingimus selles mõttes, et ilma selle tegevuseta ei oleks kahju tekkinud (kohtuotsus, 30.11.2011, *Transnational Company „Kazchrome“ ja ENRC Marketing vs. nõukogu ja komisjon*, T-107/08, EU:T:2011:704, punkt 80).
- 70 Sellele vaatamata tuleb asuda seisukohale, et eespool punktides 67–69 viidatud kohtupraktika ei välista täielikult tingimuste võrdväarsuse teooria kohaldamist ja lubab üksnes järeldada, et kui institutsiooni süülise käitumise ja kahju vahel on kauge seos ning kohus tuvastab põhjusliku seose katkemise, tuleb tingimuste võrdväarsuse teooria kõrvale jätta. Järelikult võib liidu kohus juhul, kui kahju on vastupidi otseselt või piisavalt otseselt põhjustanud institutsiooni süüline käitumine ja kui niisuguse süülise käitumise ja kahju vahel ei ole nii kaugest seost, et põhjuslik seos katkeks, kohaldada tingimuste võrdväarsuse teooriat.
- 71 Lisaks tuleb meenutada, et liidu kohus on sõnaselgelt leidnud, et otsese ja kindla kahju tekkimise alus ei pruugi olla ainult üks põhjus, vaid selleks võib olla mitu põhjust, mis kahju tekkimisele otsustavalt kaasa aitavad. See kohtupraktika puudutab siiski juhtumeid, kus asjassepuutuva institutsiooni vastutust vähendatakse ohvri enda käitumise tõttu, kuna ta ei ole üles näidanud nõuetekohast hoolsust talle tekkinud kahju ärahoidmiseks või vähendamiseks (vt selle kohta kohtuotsus, 12.6.1986, *Sommerlatte vs. komisjon*, 229/84, EU:C:1986:241, punktid 24–27).

- 72 Lõpuks tuleb eespool punktist 70 lähtudes asuda seisukohale, et juhul, kui institutsioon vastutab kaitsekohustuse rikkumise eest, põhjustades sellega konkreetset kahju, mille kõnealune kohustus pidi ära hoidma, võib selline kohustuste rikkumine isegi juhul, kui seda ei saa pidada ainsaks kahju tekkimise põhjuseks, aidata piisavalt otseselt kaasa selle tekkimisele. Seega võib kohus pidada kolmanda isiku ettenähtavat või ettenägematut tegevust selliseks tegevuseks, mis ei too kaasa põhjusliku seose katkemist või mis ei ole asjaolu, mis vabastab institutsiooni täielikult tema vastutusest, kuna need kaks põhjust ehk institutsioonipoolse kohustuste süüline rikkumine ja kolmanda isiku tegevus aitasid kaasa sama kahju tekkimisele.
- 73 Olles esimese astme kohtuotsuse punktis 177 sedastanud, et komisjon rikkus piisavalt selgelt kohustust tagada oma töötajate kaitse, mis toob kaasa tema vastutuse, lähtus Avaliku Teenistuse Kohus käesolevas asjas esimese astme kohtuotsuse alapealkirja „Põhjuslik seos ja vastutusest vabastava asjaolu olemasolu (ohvrite süüline käitumine ja kolmanda isiku põhjustatud kahju)“ all eeldusest, et on vaja tuvastada, kas Alessandro Missir Mamachi käitumine ja tapja tegevus võisid komisjoni vastutusest täielikult või osaliselt vabastada.
- 74 Seejärel viitas Avaliku Teenistuse Kohus oma arutluskäigus kohtuotsustele, kus kohaldatakse nii asjakohase põhjusliku seose teooriat kui ka tingimuste võrdväarsuse teooriat. Nimelt tundub, et esimese astme kohtuotsuse punktides 179 ja 180 viidatud kohtupraktika kaldub asjakohase põhjusliku seose teooria poole, kuna Avaliku Teenistuse Kohus viitas esimese astme kohtuotsuse punktis 179 kohtupraktikale, mille kohaselt saab liitu pidada vastutavaks ainult niisuguse kahju eest, mis tuleneb asjassepuutuva institutsiooni õigusvastasest käitumisest piisavalt otseselt. Sama kohtuotsuse punktis 180 viitas Avaliku Teenistuse Kohus ka kohtupraktikale, mille kohaselt peab hageja tõendama, et ilma süülike käitumiseta ei oleks kahju tekkinud ja selline käitumine on kahju tekkimisel otsustava tähtsusega. Lisaks otsustas Avaliku Teenistuse Kohus esimese astme kohtuotsuse punktis 192, et „kui komisjon on loonud eeldused kahju tekkimiseks, [...] ei ole sellise käitumise vältimatuks ja otseseks tagajärjeks topeltmõrv“.
- 75 Seevastu esimese astme kohtuotsuse punktis 181 viitas Avaliku Teenistuse Kohus 12. juuni 1986. aasta kohtuotsusele *Sommerlatte vs. komisjon* (229/84, EU:C:1986:241, punktid 24–27), 3. veebruari 1994. aasta kohtuotsusele *Grifoni vs. komisjon* (C-308/87, EU:C:1994:38, punktid 17 ja 18) ja 24. oktoobri 2000. aasta kohtuotsusele *Fresh Marine vs. komisjon* (T-178/98, EU:T:2000:240, punktid 135 ja 136), mille kohaselt võib olla, et otsene ja kindel kahju ei teki ainult ühest põhjusest, vaid sellel on mitu põhjust, mis kahju tekkimisele otsustavalt kaasa aitavad.
- 76 Edasi tegi Avaliku Teenistuse Kohus esimese astme kohtuotsuse punktides 191–197 kindlaks, kui suur on tapja vastutus kahju tekkimisel, ja sellest tulenevalt komisjoni vastutuse ulatuse.
- 77 Ellujäämise võimaluse kaotamise kohta otsustas Avaliku Teenistuse Kohus, et otseselt ja ainsana vastutab selle kahju eest komisjon ning Alessandro Missir Mamachi võimalus vigastustega pääseda oli nii väike, et see ei saanud olla rohkem kui 20%.
- 78 Nagu eespool märgitud, otsustas Avaliku Teenistuse Kohus topeltmõrva kohta esimese astme kohtuotsuse punktis 192, et põhivastutust tekkinud kahju eest ei saa omistada komisjonile, kuna tema süülike käitumise otseseks ja vältimatuks tagajärjeks ei olnud topeltmõrv. Avaliku Teenistuse Kohus märkis sellega seoses, et tapmised pani toime üksikisik, kelle ajendiks oli vargus ja kelle tegevus oli ettenägematu, täpsustades, et see hinnang tugineb põhimõtetele, mis on sätestatud direktiivis 89/391, mille artikli 5 lõikes 4 on ette nähtud, et tööandja vastutust võib muu hulgas vähendada siis, kui teod pannakse toime temast sõltumatult ning ebatavalistel ja ettenägematutel asjaoludel. Samas esimese astme kohtuotsuse punktis 193 otsustas Avaliku Teenistuse Kohus, et kolmanda isiku tegu ei saa komisjoni vastutusest täielikult vabastada, sedastades, et lahendus vabastada komisjon täielikult vastutusest ei vastaks kohtupraktikale, mille kohaselt võib kahju tekkida mitmel põhjusel. Seega võttis Avaliku Teenistuse Kohus arvesse kohtupraktikat, milles kohaldatakse tingimuste võrdväarsuse teooriat. Sellega ei pidanud Avaliku Teenistuse Kohus sisuliselt tapja tegevust tegelikult

ettenägematuks või täpsemalt pidas ta seda sisuliselt selliseks olemuselt, kuid leidis, et vastavalt kohtupraktikale, milles kohaldatakse tingimuste võrdväarsuse teooriat, oli komisjoni vastutusest täielik vabastamine põhjendatud. Seetõttu leidis Avaliku Teenistuse Kohus, et komisjon vastutab topeltmörva osas 30% ulatuses ja kogu tekitatud kahju osas 40% ulatuses.

- 79 Hoolimata sellisest arutluskäigust, milles juhinduti kahest põhjusliku seose teooriast, eelistas Avaliku Teenistuse Kohus sisuliselt tingimuste võrdväarsuse teooriat, mitte asjakohase põhjusliku seose teooriat. Nimelt otsustas Avaliku Teenistuse Kohus esimese astme kohtuotsuse punktis 183 põhjusliku seose kohta süülise käitumise ja topeltmörva vahel, et Livio Missir Mamachi on õiguslikult piisavalt tõendanud, et põhjuslik seos on kindel ja otsene, ning kui komisjon oleks täitnud oma kohustuse tagada oma ametniku kaitse, ei oleks topeltmörva toimunud. Lisaks otsustas Avaliku Teenistuse Kohus, et komisjon ei ole tõendanud, et põhjuslik seos katkes esiteks esimese astme kohtuotsuse punkti 189 kohaselt Alessandro Missir Mamachi hooletuse tõttu ja teiseks sama kohtuotsuse punkti 193 kohaselt kolmanda isiku tegevuse tõttu. Viimaseks, mis puudutab eeskätt kolmanda isiku tegevust, siis otsustas Avaliku Teenistuse Kohus kõnealusel punktis 193, et komisjoni vastutusest täielikult vabastamine ei vastaks esimese astme kohtuotsuse punktis 181 viidatud kohtupraktikale, milles tunnistatakse, et kahjul võib olla mitu põhjust. Asjaomane kohtupraktika, mis käsitleb tingimuste võrdväarsuse teooriat, ei ole aga käesolevas asjas asjassepuutuv, kuna see kohtupraktika puudutab institutsiooni vastutuse vähendamist ohvri enda käitumise tõttu. Hoolimata ekslikust viitamisest eespool punktis 70 esitatud põhjustel, näib, et tingimuste võrdväarsuse teooria kohaldamist ei ole kohtupraktikas täielikult välistatud, mõõndes, et kohtu ülesanne on hinnata, kas süülist käitumist tuleks pidada kahju tekkimise kaugeks põhjuseks. Seega jõutakse Avaliku Teenistuse Kohtu arutluskäigus järeldusele, et topeltmörvale aitasid kaasa kaks põhjust: komisjonil lasuva turvalisuse tagamise kohustuse süüline rikkumine ja kolmanda isiku tegevus. Lõpuks kohaldas Avaliku Teenistuse Kohus tingimuste võrdväarsuse teooriat.
- 80 Sellest tulenevalt ei rikkunud Avaliku Teenistuse Kohus õigusnormi.
- 81 Esiteks tuleb märkida, et vastupidi hagejate poolt väidetule tuleneb eespool punktides 67–69 viidatud kohtupraktikast, et põhimõtteliselt ei ole institutsioonipoolne kohustuste süüline rikkumine iseenesest piisav, et otsustada, et tema käitumine on tekitatud kahju kindel ja otsene põhjus. Kohtupraktikas on sellega seoses samuti täpsustatud, et kui esiteks on institutsioonile süükspandav tegevus osa ulatuslikumast protsessist, milles kolmandad isikud osalesid, ja teiseks on väidetava kahju vahetu põhjus ühe sellise kolmanda isiku sekkumine, peab kohus kontrollima, kas niisugune sekkumine oli vältimatu üksnes süükspandud tegevuse tõttu või oli see hoopis autonoomne tahteavaldus. Seega peab kohus tuvastama, et põhjuslik seos on katkenud, ja tegema selle põhjal järeldused.
- 82 Teiseks tuleb samuti märkida, et kui Avaliku Teenistuse Kohus oleks kohaldanud asjakohase põhjusliku seose teooriat, oleks hagejate nõue tulnud rahuldamata jätta. Nimelt tuleb tõdeda, et asjakohase põhjusliku seose teooria mehaaniline ja jäik kohaldamine tähendab kõikidel juhtudel institutsiooni vastutuse puudumist, kuna vastavalt kolmanda isiku tegevust käsitlevale kohtupraktikale, millele viidati eespool punktis 68, katkestaks sellise isiku tegevus automaatselt põhjusliku seose, mille tagajärg on institutsiooni täielik vastutuse puudumine.
- 83 Kolmandaks tuleb meenutada, et kohtupraktikast tuleneb, et käsitlus, mille kohaselt piisab põhjusliku seose olemasoluks sellest, et õigusvastane käitumine oli kahju tekkimise vajalik eeltingimus selles mõttes, et ilma sellise tegevuseta ei oleks kahju tekkinud, ei vasta liidu õiguses kehtivale käsitlusele. Kuid nagu eespool punktis 70 märgitud, ei välista see kohtupraktika täielikult tingimuste võrdväarsuse teooria kohaldamist. Nimelt on jäetud kohtu hinnata, kas kolmanda isiku autonoomne tahteavaldus võib põhjustada põhjusliku seose katkemise. Seega võib selguda, et kolmanda isiku sekkumine – isegi kui see on autonoomne tahteavaldus – ei katkesta põhjuslikku seost süülise käitumise ja kahju vahel, kuna institutsioon ja kolmas isik osalevad sellisel juhul kahju tekitamises. Sellega seoses ei sea komisjon käesolevas apellatsioonimenetluses kahtluse alla põhjuslikku seost, mille Avaliku Teenistuse Kohus esimese astme kohtuotsuses komisjoni süülise käitumise ja tekkinud kahju vahel tuvastas, välja

- arvatud juhul, kui Üldkohus nõustub käesoleva väite kahest esimesest osast ühega. Niisiis ei saa apellatsioonikohus muudel juhtudel uuesti läbi vaadata hinnangut, mille Avaliku Teenistuse Kohus andis, leides, et komisjon vastutab oma töötajate kaitsmise kohustuse rikkumise eest, millega põhjustati konkreetset kahju, mille kõnealune kohustus pidi ära hoidma, ja seega ei saanud kolmanda isiku ettenähtav või ettenägematu tegevus tuua kaasa põhjusliku seose katkemist ega olla see asjaolu, mis vabastab komisjoni täielikult oma vastutusest, kuna need kaks põhjust ehk komisjonipoolse kohustuste süüline rikkumine ja kolmanda isiku tegevus aitasid kaasa sama kahju tekkimisele.
- 84 Seega ei rikkunud Avaliku Teenistuse Kohus õigusnormi, kui ta otsustas, et juhul, kui on tegemist süülike käitumisega, mis seisneb kaitsekohustuse rikkumises, mis põhjustas konkreetset kahju, mille kõnealune kohustus pidi ära hoidma, tuleb institutsiooni pidada kahju kaaspõhjustajaks, isegi kui teda ei saa pidada põhivastutajaks kahju tekitamise eest.
- 85 Seda järeldust ei sea kahtluse alla muud argumendid, mis hagejad väite kolmes osas on esitanud.
- 86 Esiteks väidavad hagejad esimeses väiteosas, et Avaliku Teenistuse Kohtu arutluskäik, millega välistatakse komisjoni põhivastutus, on ebaloogiline ja vasturääkiv, kuna olles esimese astme kohtuotsuse punktis 183 tuvastanud otsese ja kindla põhjusliku seose komisjoni süülike käitumise ja topeltmõrva vahel, kinnitas Avaliku Teenistuse Kohus sama kohtuotsuse punktis 192, et sellise käitumise vältimatu ja otsene tagajärg ei ole topeltmõrv, mistõttu ei saa komisjonile omistada põhivastutust.
- 87 Tuleb vaid nentida, et hagejate argument tugineb esimese astme kohtuotsuse ebaõigel tõlgendamisel. Esiteks ei otsustanud Avaliku Teenistuse Kohus esimese astme kohtuotsuse punktis 183, et komisjon on kahju eest ainuvastutav, vaid otsustas, et komisjoni töötajate kaitsmise kohustuse rikkumise tõttu oli „komisjon kahju tekkimise eest otseselt vastutav, luues tingimused kahju tekkimiseks“. Nii jõudis Avaliku Teenistuse Kohus järgnevas lauses järeldusele, et „järelikult on otsene ja kindel põhjuslik seos tõendatud“. Lõpuks otsustas Avaliku Teenistuse Kohus kohtupraktika alusel, mille kohaselt võib samal kahjul olla mitu põhjust, üksnes seda, et komisjoni süülike käitumist võib pidada piisavalt otseseks, et tuua kaasa tema vastutuse Alessandro Missir Mamachi tapmises. Ehkki esimese astme kohtuotsuse punktis 181 viidatud kohtupraktika, mis käsitleb tingimuste võrdvärsuse teooriat, ei ole käesolevas asjas asjassepuutuv, kuna see kohtupraktika puudutab institutsiooni vastutuse vähendamist ohvri enda käitumise tõttu eespool punktis 70 esitatud põhjustel, tuleneb sellest kohtupraktikast, et tingimuste võrdvärsuse teooria kohaldamist ei ole kohtupraktikas täielikult välistatud, juhul kui kohus tuvastab, et süüline käitumine ei ole kahju tekkimise kauge põhjus.
- 88 Teiseks otsustas Avaliku Teenistuse Kohus esimese astme kohtuotsuse punktis 192, et ei saa tõsiselt väita, et põhivastutus tekkinud kahju eest tuleb omistada komisjonile, sest isegi juhul, kui komisjon on loonud eeldused kahju tekkimiseks, ei ole tema sellise käitumise otseseks ja vältimatuks tagajärjeks topeltmõrv, kuna tapmised pani toime üksikisik, kelle ajend oli vargus ja kelle tegevus oli ettenägematu. Sellega seoses märkis Avaliku Teenistuse Kohus, et see seisukoht ei kaldu kõrvale põhimõtetest, mis on sätestatud direktiivis 89/391, mille artikli 5 lõikes 4 on ette nähtud, et tööandja vastutust võib vähendada siis, kui teod pannakse toime temast sõltumatult ning ebatavalistel ja ettenägematutel asjaoludel. Siinkohal tuleb täpsustada, et nimetatud artiklis antakse liikmesriikidele õigus ettenägematute asjaolude korral tööandja vastutusest täielikult vabastada või tema vastutust vähendada. Seega otsustas Avaliku Teenistuse Kohus selle arutluskäigu tulemusena, et komisjonipoolse kohustuste süülike rikkumise otsene ja vältimatu tagajärg ei olnud topeltmõrv.
- 89 Esimese astme kohtuotsuse punktis 193 täpsustas Avaliku Teenistuse Kohus siiski, et lahendus, mille kohaselt komisjon vastutusest täielikult vabastatakse ja milleni oleks jõutud, kui oleks jäigalt kohaldatud esimese astme kohtuotsuse punktis 192 esitatud seisukohtasid, ei vastaks kohtupraktikale, mille kohaselt võib kahju tekkida mitmel põhjusel. Lõpuks on Avaliku Teenistuse Kohtu sedastus esimese astme kohtuotsuse punktis 192 vaid üks tema arutluskäigu etapp ning ta teeb oma analüüsi põhjal järeldused alles sama kohtuotsuse punktis 193, kus ta otsustas mitte kohaldada punktis 192

käsitletud põhimõtet, mis oleks tähendanud komisjoni vastutusest täielikku vabastamist, ja tegi sellest järelduse, et komisjon ja kolmas isik aitasid kahju tekkimisele kaasa. Lisaks on Avaliku Teenistuse Kohtu selline järeldus kooskõlas esimese astme kohtuotsuse tõlgendusega, mille kohaselt juhul, kui on süüliselt rikutud kaitsekohustust, põhjustades sellega konkreetset kahju, mille kõnealune kohustus pidi ära hoidma, tuleb institutsiooni pidada kahju kaaspõhjustajaks, kuna kolmanda isiku tegevust ei saa pidada asjaoluks, mis vabastab komisjoni täielikult oma vastutusest.

- 90 Teiseks tuleb lükata tagasi ka hagejate mitu argumenti, mis nad esitasid teises ja kolmandas väiteosas ning mis puudutavad Avaliku Teenistuse Kohtu hinnangut komisjonipoolse kohustuste süüalise rikkumise tagajärgede ettenähtavuse või ettenägematuse kohta, eelkõige seoses kolmanda isiku ajendiga, milleks oli vargus ja tapmine. Hagejad väidavad sellega seoses, et vahetegemine seoses sellega, milline oli ajend, on esiteks Rabati apellatsioonikohtu järeldust arvestades vasturääkiv ja teiseks ebaloogiline, kuna Rabati delegatsiooni töötajate turvalisuse tagamiseks võeti ohuna arvesse terrorismiohtu. Lisaks väidavad hagejad, et ei ole õige piirata komisjoni vastutust nende põhimõtete alusel, mis on sätestatud direktiivis 89/391, mille artikli 5 lõikes 4 on ette nähtud, et tööandja vastutust võib muu hulgas vähendada siis, kui teod pannakse toime temast sõltumatult ning ebatavalistel ja ettenägematutel asjaoludel, ning kinnitavad, et isegi kui nõustuda, et asjaolud olid erandlikud, lasub vastutus igal juhul komisjonil, kuna Avaliku Teenistuse Kohus otsustas esimese astme kohtuotsuse punktis 183, et kui komisjon oleks täitnud kohustuse tagada oma ametniku kaitse, ei oleks topeltmõrva toimunud.
- 91 Esiteks ei saa nõustuda argumendiga vasturääkivuse ja ebaloogilisuse kohta seoses sellega, milline oli ajend. Nagu komisjon õigesti märkis, otsustas Avaliku Teenistuse Kohus esimese astme kohtuotsuse punktis 184, et terrorismiohu ja tavapärase kuritegevuse vaheline erinevus ei mõjuta kuidagi hinnangut põhjusliku seose otsese ja kindla laadi kohta. Lisaks otsustas Avaliku Teenistuse Kohus selles punktis, et on mõistlik eeldada, et meetmed, mis võetakse selleks, et hoida ära terrorirünnakut, peavad tagama tõhusa kaitse *a fortiori* sissetungimise eest ametniku elukohta. Seega, isegi kui nõustuda, et Avaliku Teenistuse Kohus tegi Rabati apellatsioonikohtu tuvastatud asjaoludest lähtudes tapja ajendi kohta vasturääkiva ja ebaloogilise järelduse, ei mõjutanud see järeldus kuidagi tema hinnangut komisjoni vastutuse kohta.
- 92 Teiseks tuleb tagasi lükata argument, mis esitati Avaliku Teenistuse Kohtu viite vastu direktiivi 89/391 artiklile 5. Nimelt ei olnud vastupidi sellele, mida väidavad hagejad, esimese astme kohtuotsuse punktis 192 Avaliku Teenistuse Kohtu antud hinnangu aluseks nimetatud artikkel. Olles sedastanud, et komisjon lõi oma töötajate kaitsmise kohustuse rikkumisega eeldused kahju tekkimiseks, lisis Avaliku Teenistuse Kohus, et põhivastutust topeltmõrva eest ei saa omistada komisjonile, kuna see topeltmõrv oli ettenägematu sündmuse tagajärg. Seejärel jõudis Avaliku Teenistuse Kohus järeldusele, et see seisukoht ei lähe vastuollu direktiivi 89/391 põhimõtetega, eelkõige selle artikli 5 lõikega 4. Seega puudutab hagejate argument iseenesest esimese astme kohtuotsuse täiendavat põhjendust ja selle saab niisiis tagasi lükata vastavalt väljakujunenud kohtupraktikale, mille kohaselt tuleb apellatsioonkaebuse väide, mis puudutab kohtuotsuse täiendavat osa, tagasi lükata (vt kohtuotsus, 25.2.2015, Walton vs. komisjon, T-261/14 P, EU:T:2015:110, punkt 75 ja seal viidatud kohtupraktika).
- 93 Tuleb märkida, et isegi kui nõustuda, et viide nimetatud artiklile on ekslik seetõttu, et kolmanda isiku tegevus ei olnud ettenägematu, ei mõjuta see eksimus mingil juhul lahendust, milleni Avaliku Teenistuse Kohus oma arutluskäigu tulemusena jõudis. Nimelt ilmneb eespool esitatud hinnangust, et Avaliku Teenistuse Kohus otsustas õigesti, et komisjon ja kolmas isik aitasid kahju tekkimisele kaasa, mis tähendab, et kumbagi ei saa pidada põhivastutajaks.
- 94 Kolmandaks ja lõpetuseks tuleb lükata tagasi argument, et isegi kui nõustuda, et asjaolud olid erandlikud, oleks komisjoni tulnud pidada vastutavaks, kuna Avaliku Teenistuse Kohus otsustas esimese astme kohtuotsuse punktis 183, et kui komisjon oleks täitnud kohustuse tagada oma ametniku kaitse, ei oleks topeltmõrva toimunud. Hagejad väidavad selle argumendiga taas kord, et kuna komisjon rikkus oma töötajate kaitsmise kohustust, vastutab ta kõikide järgnenud sündmuste tagajärgede eest.

Sellega seoses tuleb meenutada, et kui Avaliku Teenistuse Kohus oleks kohaldanud asjakohase põhjusliku seose teooriat käsitlevat kohtupraktikat, oleks ta pidanud otsustama, et komisjonipoolne kohustuste süüline rikkumine iseenesest on piisav, et järeldada, et komisjon on vastutav. Seega ei rikkunud Avaliku Teenistuse Kohus õigusnormi, kui ta pidas vastavalt kohustuste süülise rikkumise laadile, nimelt kaitsekohustuse rikkumisele, millega põhjustati konkreetset kahju, mille kõnealune kohustus pidi ära hoidma, komisjoni ja kolmandat isikut sisuliselt sama kahju kaaspõhjustajateks.

- 95 Seetõttu tuleb eespool esitatud kaalutlustest lähtudes teise väite kolm esimest osa tagasi lükata.

Neljas väiteosa, mis puudutab komisjoni in solidum-vastutust

- 96 Teise väite neljandas osas väidavad hagejad, et isegi kui nõustuda, et komisjoni ei saa pidada kahjustava teo eest põhivastutajaks, tuleb teda pidada kahju täieliku hüvitamise eest *in solidum* vastutavaks. Hagejad vaidlustavad sisuliselt Avaliku Teenistuse Kohtu kindlaks määratud vastutuse jaotuse, väites, et komisjoni tuleb pidada koos tapjaga *in solidum* vastutavaks.
- 97 Hagejad väidavad sellega seoses, et komisjoni *in solidum*-vastutus tuleneb esiteks liikmesriikide ühistest õiguspõhimõtetest, teiseks personalieeskirjade ülesehitusest ja kolmandaks liidu teisese õigusest.
- 98 Esmalt väidavad hagejad, et konkreetsete normide ja kohtupretsedentide puudumisel tuleb viidata liikmesriikide õiguse ühistele üldpõhimõtetele. Nad viitavad siinkohal Saksa, Hispaania, Prantsuse, Belgia ja Itaalia kohtupraktikale, milles tunnistatakse, et kui kahju on tekkinud mitme teo tagajärjel, peab iga teo toimpanija kogu tekitatud kahju eest koos teistega solidaarselt vastutama. Lisaks väidavad hagejad, et *in solidum*-vastutust on võimalik kohaldada ka juhul, kui kohustuse alused on erinevad. Nad viitavad selles küsimuses kohtujurist Van Gervenit ettepaneku punktidele 12 kohtuasjas *Spie-Batignolles vs. komisjon* (201/86, ei avaldata, EU:C:1989:300), milles viimane leidis, et „Euroopa Kohtu teabeotsingu ja dokumentatsiooni osakonna läbi viidud liikmesriikide õiguse võrdlevast analüüsist selgub, et enamik liikmesriike tunnustavad, et kui sama kahju on tekitatud nii lepingulise kui ka lepinguvälise kohustuse rikkumisega, võib mõlemat rikkumise toimepanijat pidada selle kahju eest *in solidum* vastutavaks“.
- 99 Teiseks väidavad hagejad personalieeskirjade ülesehituse kohta, et personalieeskirjade artikli 24 tõlgenduse kohaselt tuleb *in solidum*-vastutuse põhimõtet kohaldada seda enam, kui kahjustava teo toimepanemise on teinud võimalikuks institutsioonide õigusvastane käitumine. Nimelt väidavad hagejad, et personalieeskirjade artikkel 24 käsitleb konkreetset olukorda, kus komisjon, kellel endal ei pruugi vastutust tekkida, vastutab oma ametnike suhtes kehtiva hoolitsemiskohustuse tõttu *in solidum* koos kahjustava teo toimepanijaga, kelle vastu võib ta hiljem nõude pöörata. Käesolevas asjas sedastas Avaliku Teenistuse Kohus, et komisjon on kahjustava teo eest täielikult vastutav. Seega on täiesti ebaloogiline asuda seisukohale, et komisjon on *in solidum* vastutav juhul, kui tal endal ei ole vastutust tekkinud, kuid tal puudub selline vastutus hoopis raskemal juhtumil nagu käesolevas asjas, kus ta aitas kahjustava teo toimepanemisele kaasa.
- 100 Kolmandaks väidavad hagejad liidu teisese õiguse kohta, et vägivallakuriteo ohvritele hüvitise maksmist käsitlevad liidu õiguse põhimõtted, mis tulenevad nõukogu 29. aprilli 2004. aasta direktiivist 2004/80/EÜ, mis käsitleb kuriteoohvritele hüvitise maksmist (ELT 2004, L 261, lk 15; ELT eriväljaanne 19/07, lk 65), vastavad solidaarvastutusele. Kõnealune direktiiv, milles juhendatakse 24. novembril 1983 Strasbourgis alla kirjutatud vägivaldsete kuritegude ohvritele hüvitise maksmise Euroopa konventsioonist, tugineb põhimõttel, mille kohaselt juhul, kui kuriteo toimepanija ei ole võimeline tagama kahju täielikku hüvitamist, on liikmesriigid kohustatud selle kahju hüvitama. Hagejad väidavad, et tundub ebaloogiline, et selline kohustus ei ole komisjonile kohaldatav olukorras, kus ta ise on kahjustava teo toimepanemisele kaasa aidanud. Kuigi see liidu õigusakt on vaid liikmesriikidele

siduv, leiavad nad, et solidaarsuspõhimõte, mis on ette nähtud muu hulgas direktiivis 2004/80, peab olema *a fortiori* kohaldatav liidu institutsioonidele eelkõige juhul, kui kahjustava teo toimepanemise on teinud võimalikuks komisjoni süüline käitumine.

- 101 Komisjon väidab, et institutsiooni tegevuse ja kolmanda isiku tegevuse vahelise vastavuse nõudega seoses on asjakohatu viidata liikmesriikide õiguskorrast tuletatud põhimõtetele. Esiteks on institutsioonide võimaliku solidaarvastutuse kindlaksmääramisel ainus kohaldatav õigusakt personalieeskirjad, kuna ELTL artiklis 270 on täpsustatud, et liidu kohtu pädevuses on lahendada liidu ja tema teenistujate vahelisi vaidlusi „neis piirides ja tingimustes, mis on kindlaks määratud ametnike personalieeskirjades“. Komisjon väidab sellega seoses, et personalieeskirjades viidatakse solidaarvastutusele üksnes personalieeskirjade artikli 24 esimeses lõigus, mille kohaselt ühendused hüvitavad solidaarselt ametnikule kantud kahju niivõrd, kuivõrd ametnik ise ei ole teadlikult ega tõsise hooletuse tõttu kahju tekitanud ega ole saanud hüvitist kahju põhjustanud isikult. Lisaks on personalieeskirjade artiklis 85a sätestatud, et ohvri – ametniku – või tema õigusjärglaste õigused vastutava kolmanda isiku vastu, sealhulgas hagemisõigus, lähevad üle liidule, välja arvatud juhul, kui hagi on esitatud kolmanda isiku vastu seoses kahjustava teoga, mille kolmas isik pani toime ametniku suhtes ja mis lõppes surma, õnnetuse või haigusega. Teiseks väidab komisjon, et hagejate osundatud Itaalia ja Belgia kohtute otsustes oli solidaarvastutus põhjendatud, sest kohustuse alus oli sama, see tähendab kahjustavad teod tulenesid tsiviilõigusest, samas kui käesolevas asjas tuleneb tapja vastutus karistusõiguses reguleeritud tapmise toimepanemisest, kuid komisjoni kui töandja vastutus on oma olemuselt tsiviil- või haldusvastutus.
- 102 Kõigepealt tuleb hinnata argumenti, mille kohaselt tuleneb *in solidum*-vastutus personalieeskirjade ülesehitusest. Nimelt väidavad hagejad, et personalieeskirjade artikkel 24 käsitleb konkreetset olukorda, kus komisjon, kellel endal ei pruugi vastutust tekkida, vastutab oma ametnike suhtes kehtiva hoolitsemiskohustuse tõttu solidaarselt kahjustava teo toimepanijaga, kelle vastu võib ta hiljem nõude pöörata, kui ametnikule tekitatakse kahju tema ametiseisundi või kohustuste tõttu. Käesolevas asjas sedastas Avaliku Teenistuse Kohus, et komisjon on kahjustava teo toimepanemise eest vastutav. Seega on ebaloogiline, et Üldkohus asub seisukohale, et komisjon on solidaarselt vastutav juhul, kui tal endal ei ole vastutust tekkinud, kuid tal puudub solidaarvastutus hoopis raskemal juhtumil, kus ta aitas kahjustava teo toimepanemisele kaasa. Sisuliselt pakuvad hagejad personalieeskirjade artikli 24 alternatiivset tõlgendust, mille kohaselt ei sõltu solidaarvastutuse põhimõtte kohaldamine mitte asjaolust, kas ametnikule tekitati kahju tema ametiseisundi ja kohustuste tõttu, vaid sellest, kas institutsioon on süüliselt käitunud või mitte. Lõpuks väidavad hagejad, et asjaolu, et Alessandro Missir Mamachile tekitati kahju tema ametiseisundi ja kohustuste tõttu, ei oma mingit tähtsust selgitamaks välja, kas komisjoni on *in solidum* vastutav. Nende seisukoha järgi tuleb tuvastada, kas institutsioon käitus süüliselt või mitte.
- 103 Komisjon väidab, et personalieeskirjades viidatakse institutsioonide solidaarvastutusele üksnes juhul, kui ametnikule on tema ametiseisundi ja kohustuste tõttu personalieeskirjade artikli 24 esimeses lõigus nimetatud tegudega kahju tekitatud. Seega vastutab komisjon üksnes juhul, kui ametnikule on tekitatud kahju tema ametiseisundi ja kohustuste tõttu. Lisaks märgib komisjon, et Avaliku Teenistuse Kohus välistas käesolevas asjas esimese astme kohtuotsuses punktides 220–225 personalieeskirjade artikli 24 kohaldamise. Komisjon väidab samuti, et personalieeskirjade artiklis 85a on sätestatud, et ametniku või tema õigusjärglaste õigused vastutava kolmanda isiku vastu, sealhulgas hagemisõigus, lähevad üle liidule ning pealegi oli ta Maroko kohtus toimunud kriminaalmenetluses tsiviilhageja.
- 104 Alustuseks olgu märgitud, et nagu komisjon osutas, lükkas Avaliku Teenistuse Kohus esimese astme kohtuotsuses tagasi väite, et komisjon oleks pidanud tekitatud kahju solidaarselt hüvitama, kuna Alessandro Missir Mamachit ei tapetud tema ametiseisundi ega kohustuste tõttu.
- 105 Kuigi ühelt poolt jättis Avaliku Teenistuse Kohus õigesti personalieeskirjade artikli 24 käesolevas asjas kohaldamata, tuleb teisalt tõdeda, et see artikkel ei välista *in solidum*-vastutust kahju eest, mis ametnikule on institutsiooni süülise käitumisega tekitatud.

- 106 Nimelt tuleb personalieeskirjade artikli 24 moodustavat kahe lõiku tõlgendada koos. Nende lõikude käesolevas asjas kohaldatavas redaktsioonis oli sätestatud, et „[ü]hendused aitavad iga ametnikku, eelkõige menetluses sellise isiku vastu, kes esineb ähvarduste, solvavate või laimavate tegude või rünnakutega isiku või omandi vastu, mille all ametnik või tema pereliige kannatab ametniku ametiseisundi ja kohustuste tõttu“ ning „[ü]hendused kompenseerivad ametnikule sellistel juhtudel kantud kahju niivõrd, kui võrd töötaja ise ei ole teadlikult ega tõsise hooletuse tõttu kahju tekitanud ega ole saanud hüvitist kahju põhjustanud isikult“. Järelikult lükkas Avaliku Teenistuse Kohus esimeses kohtuastmes esitatud väite õigesti tagasi, kuna Alessandro Missir Mamachit ei tapetud tema kohustuste täitmisel. Seega, vastupidi hagejate poolt väidetule on kõnealuse artikli kohaldamise eeldus asjaolu, et ametnikule on tekitatud kahju tema ametiseisundi ja kohustuste tõttu.
- 107 Tuleb siiski tõdeda, et ehkki esiteks olukorras, kus ametnikule on tekitatud kahju tema ametiseisundi ja kohustuste tõttu, hüvitavad ühendused solidaarselt tekitatud kahju, olenemata sellest, kas nad käitused süüliselt või mitte, ja teiseks ei ole asjakohane käsitleda *in solidum*-vastutuse põhimõtet juhul, kui ametnikule on tekitatud kahju väljaspool töökohustuste täitmist ja institutsioonile ei saa süüks panna õigusvastast käitumist, mis on sellise kahjuga põhjuslikus seoses, ei saa seevastu personalieeskirjade vaikimist olukorras, kus institutsioon on süüliselt kaasa aidanud sellise kahju tekkimisele, mis ametnik on kandnud väljaspool töökohustuste täitmist, tõlgendada nii, et institutsiooni solidaarvastutus on välistatud, nagu väidab komisjon.
- 108 Euroopa Kohus otsustas sellega seoses 8. oktoobri 1986. aasta kohtuotsuse *Leussink vs. komisjon* (169/83 ja 136/84, EU:C:1986:371) punktis 13, et personalieeskirjades ja muudes eeskirjades sõnaselge sätte puudumise argumendiga ei saa jätta ametnikku ja tema õigusjärglast ilma õigusest nõuda täiendavat hüvitist, kui institutsioon vastutab õnnetuse eest üldnormide alusel ja personalieeskirjades sätestatud hüvitised ei ole tekitatud kahju täielikuks hüvitamiseks piisavad. Kuigi on tõsi, et viidatud kohtuotsus puudutab olukorda, kus institutsioon käitus süüliselt ametniku kohustuste täitmise raames, on selles kehtestatud põhimõte, mille kohaselt ei tähenda personalieeskirjade vaikimine kõige selle välistamist, mida ei ole otsesõnu ette nähtud. Seega on see põhimõte käesoleva juhtumi asjaoludele ülekantav.
- 109 Seda järeldust ei saa kahtluse alla seada ka personalieeskirjade artikli 85a kohta esitatud komisjoni argument. Nimelt puudutab kõnealune artikkel õiguste üleminekut liidule juhul, kui kahju on põhjustanud kolmas isik, kuigi käesolevas asjas tuleb komisjoni pidada tekkinud kahju kaaspõhjustajaks. Seega asjaolu, et komisjon oli Maroko kohtus toimivas kriminaalmenetluses tsiviilhagejaks, ei oma tähtsust, et teha kindlaks, kas teda tuleb tunnistada tapjaga *in solidum* vastutavaks.
- 110 Olles tuvastanud, et personalieeskirjade vaikimine ei välista *in solidum*-vastutust kahju eest, mis ametnikule on institutsiooni süülise käitumisega tekitatud, ja enne, kui asuda lahkama küsimust, kas sellise vastutuse aluseks võivad olla liikmesriikide ühised õiguspõhimõtted, tuleb analüüsida kahte komisjoni vastuväidet.
- 111 Komisjon väidab esiteks institutsiooni tegevuse ja kolmanda isiku teo vastavuse põhimõtte kohta, et liikmesriikide õiguskorrast tulenevatele põhimõtetele viitamine ei ole asjakohane, kuna vastavalt ELTL artiklile 270 kuuluvad liidu kohtu pädevusse liidu ja tema teenistujate vahelised vaidlused personalieeskirjade alusel, ning teiseks, kuna kahju hüvitamise kohustuse alused on erinevad, kuivõrd tapja kahju hüvitamise kohustus tuleneb Maroko karistusõiguses reguleeritud tapmise toimepanemisest ja komisjoni kui tööandja vastav kohustus on oma olemuselt tsiviil- või haldusvastutus, ei saa *in solidum*-vastutusega nõustuda, sest kohustuste alused ei ole identsed.
- 112 Esimene vastuväide tuleb eespool punktides 106 ja 107 esitatud põhjustel tagasi lükata. Nimelt asjaolu, et personalieeskirjad ei sisalda sellise institutsiooni *in solidum*-vastutust käsitlevaid eeskirju, kes on ametnikule väljaspool töökohustusi tekkinud kahju tekitamisele kaasa aidanud, ei välista automaatselt põhimõtet, et niisugune vastutus on olemas.

- 113 Ka teine vastuväide tuleb tagasi lükata. Ehkki liidu kohus ei ole vaieldamatult pädev menetlema tapja süülist tegu, mis kuulub Maroko karistusõiguse alla, on ta siiski pädev otsustama institutsiooni vastutuse üle, kui viimane on üksi või koos kolmanda isikuga ametnikule kahju tekitanud. Personalieeskirjad pakuvad ise tõlgenduse, mille abil on võimalik komisjoni argument tagasi lükata. Nimelt, kui Alessandro Missir Mamachi oleks tapetud oma töökohustuste tõttu, vastutaks komisjon personalieeskirjade artikli 24 mõttes solidaarselt tapjaga. On tõsi, et kuna Alessandro Missir Mamachit ei tapetud tema töökohustuste tõttu, ei ole kõnealune artikkel kohaldatav, kuid selle sätte sõnastusest ilmneb, et kolmanda isiku vastutuse olemus ei avalda mingit mõju kahju põhjustamises osalenud institutsiooni *in solidum*-kohustusele. Nimelt ilmneb personalieeskirjade artiklist 24, et liidu kohtul võidakse paluda lahendada vaidlus, mis puudutab institutsiooni *in solidum*-vastutust kolmanda isiku teo tõttu, kuna kolmanda isiku vastutuse olemus ei mõjuta kuidagi liidu kohtu pädevust institutsiooni *in solidum*-vastutuse üle otsustamiseks.
- 114 Sellega seoses tuleb meenutada, et personalieeskirjade artikli 24 teises lõigus on täpsustatud, et liit hüvitab kantud kahju solidaarselt, kui ametnik ei ole kahju põhjustanud isikult hüvitist saanud. Üldkohus on seda sätet tõlgendanud nii, et ametniku esitatud kahju hüvitamise hagi vastuvõetavus sõltub sellest, kas siseriiklikud õiguskaitsevahendid on ammendatud, kui need tagavad asjaomaste isikute tõhusa kaitse ja nende abil on võimalik saavutada väidetava kahju hüvitamine (kohtuotsus, 12.7.2011, komisjon vs. Q, T-80/09 P, EU:T:2011:347, punkt 67). See kohtupraktika ei ole käesolevas asjas analoogia alusel kohaldatav. Nimelt anti seesugune tõlgendus olukorras, kus institutsioon ei olnud süüliselt käitunud, samas kui käesolevas asjas käitus komisjon süüliselt, kui ta kahju tekkimisele kaasa aitas. Seega, kuigi olukorras, kus institutsioon ei käitunud süüliselt, seadis Üldkohus ametniku võimaluse nõuda sellelt institutsioonilt kolmanda isiku tekitatud kahju hüvitamist sõltuvusse asjaolust, et ametnik on teinud maksmisele kuuluva kahjuhüvitise saamiseks liikmesriigi kohtus kõik vajaliku, vältimaks, et ametnik ei pööraks nõuet kohe institutsiooni vastu, ilma et ta oleks nõudnud eelnevalt kahju hüvitamist kolmandalt isikult, ei oleks sellise põhimõtte kohaldamine käesolevas asjas kohane ega õiglane, kuna komisjon on koos kolmanda isikuga kahju põhjustanud teo kaastäideviija. Lisaks nähtub toimikust, et kriminaalmenetluses kolmanda isiku vastu, kes tapmise toime pani, tuvastas Rabati apellatsioonikohus selle isiku maksejõuetuse ja mõistis talt menetluses tsiviilhagejaks olnud liidu kasuks välja sümboolselt ühe dirhemi. Seega, kuna kolmas isik on käesolevas asjas maksejõuetu, tundub veelgi asjakohatum järeldada, et hagejate hagi ei ole vastuvõetav seetõttu, et nad ei ole ammendanud Maroko õiguskorras ette nähtud õiguskaitsevahendeid.
- 115 Seda järeldust ei kummuta ka 14. juuli 1967. aasta kohtuotsus Kampffmeyer jt vs. komisjon (5/66, 7/66, 13/66–16/66 ja 18/66–24/66, ei avaldata, EU:C:1967:31), millele viidatakse kohtujuristi Wahli ettepanekus liidetud kohtusjades Ledra Advertising jt vs. komisjon ja EKP (C-8/15 P–C-10/15 P, EU:C:2016:290, punkt 106), milles Euroopa Kohus sisuliselt otsustas, et liidu ja liikmesriigi solidaarse lepinguvälise vastutuse korral peavad oma õiguste rikkumisele tuginevad üksikisikud kõigepealt algatama menetluse pädevas liikmesriigi kohtus, juhul kui väidetava rikkumise eest vastutavad eelkõige või peamiselt liikmesriigi asutused. Nimelt puudutab niisugune solidaarne vastutus liidu ja liikmesriikide segahaldust, samas kui käesolevas asjas on faktilised asjaolud erinevad.
- 116 Niisiis tuleb hinnata, kas liikmesriikide õiguskorrast tuleneb üldpõhimõte, mis tunnustab sama kahju põhjustanud isikute *in solidum*-vastutust ja on käesoleval juhul kohaldatav, juhul kui institutsioon on ametnikule väljaspool tema töökohustusi tekkinud kahju tekitamisele kaasa aidanud.
- 117 Kõigepealt tuleb meenutada, et ELTL artikli 340 teise lõigu kohaselt „heastab liit lepinguvälise vastutuse korral kõik oma institutsioonide või oma teenistujate poolt ülesannete täitmisel tekitatud kahjud vastavalt liikmesriikide õiguste ühistele üldpõhimõtetele“.

- 118 Sellega seoses tuleb sedastada, et liikmesriikide õigusest tuleneb ühine üldpõhimõte, mille kohaselt tunnistab liikmesriigi kohus käesoleva asjaga sarnastel asjaoludel sama kahju põhjustanud isikute *in solidum*-vastutust, pidades õiglaseks asjaolu, et kannatanu ei pea esiteks määrama kindlaks kahju osa, mille eest iga kaaspõhjustaja vastutab, ja teiseks riskima, et see isik, kelle vastu ta menetluse algatas, on maksejõuetu.
- 119 Neist kaalutlustest lähtudes tuleb asuda seisukohale, et Avaliku Teenistuse Kohus rikkus õigusnormi, kui ta leidis, et komisjon peab hüvitama Alessandro Missir Mamachi lastele tekitatud varalisest kahjust 40%. Seega tuleb väite neljanda osaga nõustuda, ilma et oleks vaja hinnata liidu teisese õiguse kohta esitatud argumenti.

Kolmas väide, mille kohaselt rikkus Avaliku Teenistuse Kohus õigusnormi, kui ta otsustas, et personalieeskirjades sätestatud hüvitistega on varaline kahju täies ulatuses heastatud

- 120 Esmalt väidavad hagejad, et nagu apellatsioonkaebuse lisas A.2 toodud tabelist 2 nähtub, on esimese astme kohtuotsuse punktis 202 märgitud hüvitiste kogusumma 1 381 077 eurot, mida Alessandro Missir Mamachi lastel on õigus kuni nende 18aastaseks saamiseni saada, ja 1 097 298 euro suurune summa, mida neil on õigus saada juhul, kui pere peab neid jätkuvalt ülal ja nad jätkavad oma õpinguid kuni 26aastaseks saamiseni. Hagejad lisavad veel, et Alessandro Missir Mamachi nelja lapse elukohariigis Belgia Kuningriigis lõpevad ülikooliõpingud tavaliselt 22. või 23. eluaasta vahel. Seega, jättes kõrvale puhtalt hüpoteetilise summa 1 097 298 eurot, mille maksmine sõltub reast tingimustest, mida ei pruugita üldse täita, leiavad hagejad, et neid summasid ei või mingil juhul Alessandro Missir Mamachi neljale lapsele makstavast kahjuhüvitisest maha arvata.
- 121 Seejärel leiavad hagejad, et Avaliku Teenistuse Kohus rikkus õigusnormi, kui ta otsustas, et hindamaks, kas komisjoni tekitatud kahju on hüvitatud, tuleb arvesse võtta kõiki personalieeskirjades sätestatud hüvitisi, kaasa arvatud personalieeskirjade artiklis 73 sätestatud erinevaid ühekordseid hüvitisi.
- 122 Selle väite põhjendamiseks väidavad hagejad esiteks, et 8. oktoobri 1986. aasta kohtuotsus *Leussink vs. komisjon* (169/83 ja 136/84, EU:C:1986:371), millele komisjon tugines ja millele Avaliku Teenistuse Kohus viitas esimese astme kohtuotsuse punktis 204, ei ole käesoleva juhtumi asjaoludel kohaldatav. Nende arvates ei käsitleta selles kohtuotsuses mitte kõiki personalieeskirjades sätestatud hüvitisi, vaid üksnes personalieeskirjade artiklis 73 sätestatud ühekordset hüvitist.
- 123 Teiseks leiavad hagejad, et Alessandro Missir Mamachi neljale lapsele personalieeskirjade alusel makstud pensionihüvitisi ei või maha arvata hüvitisest komisjoni põhjustatud kahju eest, kuna pensionilaadseid hüvitisi makstakse ametniku teenistussuhtega omandanud õiguse alusel ning see õigus läheb ametnikule isiklikult kuuluva õigusena automaatselt üle pärijatele. Hagejad väidavad sellega seoses, et teistsugune lahendus tähendaks Alessandro Missir Mamachi nelja lapse diskrimineerimist, võttes arvesse, et praktikas peaksid nad saama sama summa, mis makstakse loomulikku surma surnud ametniku lastele. Lisaks leiavad hagejad, et liidu õiguskorrast tulenevate eeskirjade puudumisel viidatakse 8. oktoobri 1986. aasta kohtuotsuse *Leussink vs. komisjon* (169/83 ja 136/84, EU:C:1986:371) punktis 22 õigusele, mis enamikus liikmesriikides institutsiooni lepinguvälise vastutuse osas ametniku suhtes kehtib.
- 124 Kolmandaks, mis puudutab asjaolu, nagu Avaliku Teenistuse Kohus esimese astme kohtuotsuse punktis 111 märkis, et Livio Missir Mamachi „ei ole [...] esitanud ühtegi nõuet seoses pensioniõiguste kaotamisega, mis tema poeg oleks võinud [...] omandada“, väidavad hagejad, et nad „määrasid kindlaks A. Missir Mamachi pärijatele tekitatud varalise kahju suuruse, ilma et oleks võetud arvesse sotsiaaltoetusi, millele surnud ametnikul oleks olnud õigus, kuna surnud isiku omandatud pensioniõigused kompenseeriti orvupensioniga, mis maksti“ viimase lastele. Hagejad leiavad sellega seoses, et Alessandro Missir Mamachi lastele pensionikindlustuse alusel makstud hüvitised vastavad summadele, mis Alessandro Missir Mamachile oleks pärast personalieeskirjades sätestatud

pensioniiikka jõudmist tõenäoliselt makstud. Neist kaalutlustest lähtudes rõhutavad hagejad, et kui pensioniõigused kahjuhüvitisest maha arvata, arvataks nende õigustega seotud summad maha kaks korda. Esiteks jäetaks nad välja varalise kahju suuruse kindlaks määramisest. Teiseks arvataks nad maha hüvitisest, mis tapetud ametniku pärijatele tuleb maksta.

- 125 Komisjon kinnitab, et Avaliku Teenistuse Kohus leidis õigesti, et kui kohus hindab, kas institutsioon on tekitatud kahju hüvitanud, võtab ta arvesse kõiki personalieeskirjades sätestatud hüvitsi. Selle seisukoha põhjendamiseks viitab komisjon 8. oktoobri 1986. aasta kohtuotsusele *Leussink vs. komisjon* (169/83 ja 136/84, EU:C:1986:371) ja 9. septembri 1999. aasta kohtuotsusele *Lucaccioni vs. komisjon* (C-257/98 P, EU:C:1999:402), kus täpsustatakse, et ametniku õigus kahju hüvitamisele üldnormide alusel on üksnes täiendav õigus ja see tekib vaid juhul, kui ametnik tõendab, et personalieeskirjades sätestatud hüvitsid ei ole tekitatud kahju täielikuks hüvitamiseks piisavad. Komisjon järeldab sellest, et kui pensionikindlustuse alusel makstavaid hüvitsi kahjuhüvitisest mitte maha arvata, makstaks õigusjärglastele topelthüvitist ehk nii orvupensioni kui ka hüvitist tekitatud kahju eest.
- 126 Komisjon väidab, et nagu Avaliku Teenistuse Kohus esimese astme kohtuotsuse punktis 202 rõhutas, on komisjon õigusjärglastele juba maksnud summad, mis ületavad personalieeskirjades tavapäraselt ette nähtud hüvitsid. See asjaolu tõendab komisjoni sõnul, et ta võttis hüvitsi määramisel arvesse Alessandro Missir Mamachi surma erakorralised asjaolud, et ära hoida diskrimineerimist.
- 127 Hagejate esitatud viite kohta liikmesriikide õiguskorrale kohtuasjas, milles tehti 8. oktoobri 1986. aasta otsus *Leussink vs. komisjon* (169/83 ja 136/84, EU:C:1986:371), märgib komisjon, et Euroopa Kohus ei viita selle kohtuotsuse punktis 22 õigusele, mis enamikus liikmesriikides institutsiooni lepinguvälise vastutuse osas ametniku suhtes kehtib, vaid G. Leussinki abikaasale ja tütardele õnnetuse tagajärgede hüvitamisele, mille Euroopa Kohus igal juhul välistas. Komisjon lisab seoses Euroopa Kohtu ja Üldkohtu praktikaga, mis kinnitab üldnormide rikkumisest tuleneva kahjunõude täiendavat laadi, et vastupidi hageja väidetele ei ole olemas liidu õigusnorme, mis reguleeriksid õigust saada ametnikele tekitatud kahju eest hüvitist. Seega ei ole liikmesriikide kohtupraktikale viitamine komisjoni hinnangul asjakohane.
- 128 Lõpuks märgib komisjon topeltmahaarvamise ohu kohta, et Avaliku Teenistuse Kohtu järeldus esimese astme kohtuotsuse punktis 111 on „absoluutselt kõrvalise tähtsusega ja täiendavat laadi ning seega asjassepuutumatu“.
- 129 Alustuseks tuleb tõdeda, et kuigi hagejad paluvad oma nõuetes hüvitada varalise kahju 3 975 329 eurot, ei ole nad apellatsioonkaebuses väielnud vastu kolme miljoni euro suurusele summale, mille Avaliku Teenistuse Kohus määras kindlaks töötasu alusel, mida Alessandro Missir Mamachile oleks kuni tema pensionile jäämiseni makstud ja millest on maha arvatud summa, mida Alessandro Missir Mamachi ja tema abikaasa oleksid enda tarbeks kulutanud. Nimelt vaidlevad hagejad käesolevas väites vastu asjaolule, et Avaliku Teenistuse Kohus otsustas, et varalise kahju hüvitamiseks tuleb arvesse võtta kõik personalieeskirjades sätestatud hüvitsid, kaasa arvatud personalieeskirjade artiklis 73 sätestatud erinevad ühekordsed hüvitsid. Isegi kui möönda, et 3 975 329 euro suuruse varalise kahju nõude esitamise seavad hagejad kahtluse alla Avaliku Teenistuse Kohtu kindlaks määratud kolme miljoni euro suuruse summa, tuleb lisaks meenutada, et kui Avaliku Teenistuse Kohus on tuvastanud kahju olemasolu, on ta nõude piires ainsana pädev hindama selle kahju hüvitamise viisi ja ulatust, võttes arvesse, et selleks, et Üldkohus saaks teostada kohtulikku kontrolli Avaliku Teenistuse Kohtu otsuste üle, peavad need otsused olema piisavalt põhjendatud, ja juhul, kui tegemist on kahju hindamisega, peavad neis olema välja toodud kriteeriumid, mida on arvestatud väljamõistetud summa kindlaksmääramisel (vt selle kohta kohtuotsus, 5.11.2014, komisjon vs. Thomé, T-669/13 P, EU:T:2014:929, punkt 79 ja seal viidatud kohtupraktika). Seega, kuna hagejad ei ole selgitanud, kuidas Avaliku Teenistuse Kohus rikkus õigusnormi nende kriteeriumide kohaldamisel, mida ta kolme miljoni kindlaksmääramisel kasutas, tuleb asuda seisukohale, et Alessandro Missir Mamachi neljale lapsele tekitatud varalise kahju eest makstav hüvitis vastab sellele summale.

- 130 Edasi tuleb selgitada, milline ulatus on esiteks 8. oktoobri 1986. aasta kohtuotsusel *Leussink vs. komisjon* (169/83 ja 136/84, EU:C:1986:371), millele Avaliku Teenistuse Kohus viitab esimese astme kohtuotsuse punktis 204 ja mida hagejad peavad käesoleva juhtumi asjaoludele kohaldamatuks, ning teiseks 9. septembri 1999. aasta kohtuotsusel *Lucaccioni vs. komisjon* (C-257/98 P, EU:C:1999:402), millele komisjon oma seisukohtades viitab.
- 131 Kohtuasjas, milles tehti 8. oktoobri 1986. aasta otsus *Leussink vs. komisjon* (169/83 ja 136/84, EU:C:1986:371), tuli Euroopa Kohtul võtta seisukoht küsimuses, kas personalieeskirjade artiklis 73 ja muudes eeskirjades sätestatud õnnetusjuhtumikindlustus on ammendav hüvitamisskeem, mis välistab tööõnnetuse korral muud kahju hüvitamise nõuded üldnormide põhimõtete alusel. Nimelt esitasid G. Leussink, tema abikaasa ja nende neli last täiendava kahju hüvitamise nõude, väites, et personalieeskirjade artiklis 73 sätestatud hüvitis katab üksnes õnnetuse majanduslikud tagajärjed, mitte nendele tekitatud mittevaralise kahju. Kõigepealt otsustas Euroopa Kohus selle kohtuotsuse punktis 11, et personalieeskirjade artiklis 73 sätestatud kindlustus põhineb üldisel osamakselisel kindlustuskeemil tööajal või väljaspool tööaega juhtunud õnnetuste vastu ning hüvitise saamise õigus ei sõltu sellest, kes õnnetuse põhjustas või kas see isik on õnnetuse eest vastutav. Seejärel otsustas Euroopa Kohus kõnealuse kohtuotsuse punktis 13, et institutsiooni vastu täiendava nõude esitamist reguleerivates eeskirjades sõnaselge sätte puudumisel ei saa nendest eeskirjadest tuletada argumenti, et jätta ametnik ja tema õigusjärglased ilma õigusest nõuda täiendavat hüvitist, kui institutsioon vastutab õnnetuse eest üldnormide alusel ja personalieeskirjades sätestatud hüvitised ei ole tekitatud kahju täielikuks hüvitamiseks piisavad.
- 132 Olles tuvastanud, et tegemist oli tööõnnetusega ja et see õnnetus oli põhjustatud hooletusest, mis toob kaasa komisjoni vastutuse (kohtuotsus, 8.10.1986, *Leussink vs. komisjon*, 169/83 ja 136/84, EU:C:1986:371, punktid 15–17), määras Euroopa Kohus G.Leussinkile täiendava hüvitise kaks miljonit Belgia franki. Tema abikaasa ja nende nelja lapsega seoses leidis Euroopa Kohus, et õnnetuse tagajärjed perele olid G. Leussinkile tekitatud kahju kaudne tulemus ja need ei kuulu kahju hulka, mille eest võib komisjoni tööandjana vastutavaks pidada.
- 133 Komisjoni vastuses apellatsioonkaebusele viidatud 9. septembri 1999. aasta kohtuotsuse *Lucaccioni vs. komisjon* (C-257/98 P, EU:C:1999:402) puhul järeldas Euroopa Kohus punktis 23, et ametniku poolt kahju hüvitamise hagi esitamisel rikkumise alusel, mis toob kaasa tema tööandjaks oleva institutsiooni vastutuse, peab liidu kohus hüvitatava kahju hindamiseks võtma arvesse tööõnnetuse või kutsehaiguse tõttu personalieeskirjade artikli 73 alusel saadud hüvitisi.
- 134 Niisiis selgitati 8. oktoobri 1986. aasta kohtuotsuses *Leussink vs. komisjon* (169/83 ja 136/84, EU:C:1986:371) ja 9. septembri 1999. aasta kohtuotsuses *Lucaccioni vs. komisjon* (C-257/98 P, EU:C:1999:402) tööõnnetuse või kutsehaiguse tõttu personalieeskirjade artikli 73 alusel saadud hüvitiste ja üldnormidel tugineva hüvitamisskeemi vahelist suhet.
- 135 Esiteks on personalieeskirjade artiklis 73 sätestatud skeem ja üldnormidel tuginev skeem üksteist täiendavad, nii et juhul, kui institutsioon vastutab õnnetuse eest üldnormide alusel ja personalieeskirjade artikli 73 alusel makstud hüvitised ei ole tekkinud kahju täielikuks hüvitamiseks piisavad, võib esitada täiendava kahju hüvitamise nõude (kohtuotsus, 8.10.1986, *Leussink vs. komisjon*, 169/83 et 136/84, EU:C:1986:371, punkt 13).
- 136 Teiseks on vastavalt sellele põhimõttele kohtupraktikas selgitatud ka asjaolu, et ametniku poolt kahju hüvitamise hagi esitamisel rikkumise alusel, mis toob kaasa tema tööandjaks oleva institutsiooni vastutuse, peab hüvitatava kahju hindamiseks võtma arvesse tööõnnetuse või kutsehaiguse tõttu personalieeskirjade artikli 73 alusel saadud hüvitisi. Kui see nii ei oleks, tähendaks see topelthüvitamist (kohtuotsus, 9.9.1999, *Lucaccioni vs. komisjon*, C-257/98 P, EU:C:1999:402, punkt 22).

- 137 Kummaski kohtuotsuses ei võeta siiski seisukohta küsimuses, kas hüvitatava kahju kindlaksmääramisel tuleb võtta arvesse kõiki sotsiaalkindlustushüvitisi. Käesolevas asjas ei ole aga Avaliku Teenistuse Kohus esimese astme kohtuotsuse punktis 204 tehtud viitega 8. oktoobri 1986. aasta kohtuotsusele Leussink vs. komisjon (169/83 ja 136/84, EU:C:1986:371) õigusnormi rikkunud.
- 138 Kuigi 8. oktoobri 1986. aasta kohtuotsuses Leussink vs. komisjon (169/83 ja 136/84, EU:C:1986:371) oli kõne all personalieeskirjade artikli 73 kohaselt makstava hüvitise ja üldnormide alusel makstava hüvitise vaheline suhe, ei ilmne sellest kohtuotsusest, et muid personalieeskirjades ette nähtud hüvitisi ei peaks tekitatud kahju hüvitamiseks makstava summa kindlaksmääramisel arvesse võtma. Pealegi, nagu komisjon väidab, kui pensionikindlustushüvitisi ehk orvupensioni kahju hüvitamiseks makstavast summast maha ei arvata, saaksid õigusjärglased topelthüvitist, millest üks on orvupension ja teine kahjuhüvitis. Lisaks on Alessandro Missir Mamachi õigusjärglastele makstud orvupension võrdväärne hüvitistega, mis viimased oleksid saanud, kui Alessandro Missir Mamachi oleks ellu jäänud, ja tuleb seega sellisena varalise kahju eest väljamõistetavast hüvitisest maha arvata. Viimaseks olgu öeldud, et personalieeskirjade artikli 73 lõike 2 kolmandas lõigus on sätestatud, et surma korral saadavat hüvitist võib maksta samal ajal 3. peatükis ette nähtud hüvitistega ja seega artiklis 80 ette nähtud orvupensioniga. Niisiis ei saa nõustuda hagejate argumentiga, et 8. oktoobri 1986. aasta kohtuotsuses Leussink vs. komisjon (169/83 ja 136/84, EU:C:1986:371) kehtestatud põhimõte ei ole käesolevas asjas kohaldatav.
- 139 Seda järeldust ei kummuta hagejate argument, et kui Alessandro Missir Mamachi neljale lapsele personalieeskirjade alusel makstud orvupensioni saaks komisjoni põhjustatud kahju hüvitisest maha arvata, oleks see diskrimineeriv, kuna see tähendaks, et Alessandro Missir Mamachi nelja last koheldaks samamoodi nagu loomulikku surma surnud ametniku lapsi. Sellega seoses tuleb vaid sedastada, et vastupidi hagejate väidetele ja nagu Avaliku Teenistuse Kohus esimese astme kohtuotsuse punktis 204 sedastas, arvestas komisjon käesoleva juhtumi äärmiselt erakorraliste asjaoludega, kui ta määras Alessandro Missir Mamachi neljale lapsele summad, mis lähevad kaugemale kohustustest, mis on personalieeskirjades loomulikku surma surnud ametniku õigusjärglaste suhtes ette nähtud. Nimelt edutas komisjon Alessandro Missir Mamachit postuumselt ja arvutas sellest lähtuvalt õigusjärglastele makstavad hüvitised. Lisaks määras komisjon personalieeskirjade artikli 76 alusel igale lapsele igakuiselt makstava ülalpeetava lapse toetuse kahekordses määras. Viimaseks tuleb märkida, et hagejad tuginevad ekslikule eeldusele, kuna selle ametniku lapsed, kes ei ole surnud õnnetuse või kutsehaiguse tagajärjel, vaid on surnud loomulikku surma, ei saa hüvitist, mida personalieeskirjade artikli 73 kohaselt makstakse õnnetuse või kutsehaiguse tagajärjel surnud ametniku lastele. Seega ei saa hagejad õiguspäraselt väita, et Avaliku Teenistuse Kohus rikkus õigusnormi, kuna talle ei saa ette heita, et ta on tuvastanud, et Alessandro Missir Mamachi nelja last koheldi samamoodi nagu loomulikku surma surnud ametniku lapsi.
- 140 Samuti tuleb lükata tagasi hagejate argument, et liidu õigusest tulenevate eeskirjade puudumisel viidatakse 8. oktoobri 1986. aasta kohtuotsuses Leussink vs. komisjon (169/83 ja 136/84, EU:C:1986:371) õigusele, mis enamikus liikmesriikides institutsiooni lepinguvälise vastutuse osas ametniku suhtes kehtib. Nimelt ei viita Euroopa Kohus selle kohtuotsuse punktis 22 õigusele, mis enamikus liikmesriikides lepinguvälise vastutuse osas ametniku suhtes kehtib, ega konkreetsemalt makstud sotsiaaltoetuste mahaarvatavusele, vaid õnnetusega pereelule põhjustatud tagajärgede hüvitamisele, mille Euroopa Kohus igal juhul välistas.
- 141 Tulemusetuse tõttu tuleb tagasi lükata ka hagejate argument, et Avaliku Teenistuse Kohus rikkus esimese astme kohtuotsuse punktis 111 õigusnormi, kui ta otsustas, et hagejad ei ole esitanud nõuet seoses pensioniõiguste kaotamisega. Nimelt väidavad hagejad, et nad ei olnud kohustatud seoses asjaomaste õigustega kahju hüvitamist nõudma, kuna neid õigusi ei saa varalise kahju eest väljamõistetava hüvitise kindlaksmääramisel arvesse võtta. Vastupidi hagejate väidetele sedastas Avaliku Teenistuse Kohus esimese astme kohtuotsuse punktis 111 üksnes, et seoses pensioniõiguste kaotamisega ei ole esitatud ühtegi nõuet, vaatamata sellele, et kohtupraktikas ja konkreetsemalt 5. oktoobri 2004. aasta kohtuotsuses Sanders jt vs. komisjon (T-45/01, EU:T:2004:289, punkti 167)

ja 12. juuli 2007. aasta kohtuotsuses Sanders jt vs. komisjon (T-45/01, EU:T:2007:221, punktid 87–90) tunnistatakse, et neid õigusi on võimalik varalise kahju hindamisel arvesse võtta. Järelikult asjaolu, et hagejad leiavad, et nad ei olnud kohustatud pensioniõiguste kaotamisega seoses nõuet esitama, ei mõjuta Avaliku Teenistuse Kohtu nõuetekohast hinnangut – mida ei ole pealegi kahtluse alla seatud – selle kohta, et nende õigustega seoses ei ole esitatud ühtegi nõuet.

- 142 Viimaseks väidavad hagejad, et summa, mis Alessandro Missir Mamachi neljale lapsele makstakse, kui nad jätkavad õpinguid kuni 26aastaseks saamiseni, on hüpoteetiline, kuna selle maksmine sõltub reast tingimustest, mida ei pruugita üldse täita, ja seega ei saa seda võtta arvesse neile makstud hüvitisena.
- 143 Avaliku Teenistuse Kohus otsustas esimese astme kohtuotsuse punktis 202, et need summad, mis komisjon on juba maksnud või maksab edaspidi, on kokku 1,4 miljonit eurot ning see summa võib tõusta 2,4 miljoni euroni, kui asjaomaseid hüvitisi makstakse kuni kõigi nelja lapse 26aastaseks saamiseni. Seega tuleb tõdeda, et Avaliku Teenistuse Kohus ei võtnud sõnaselget seisukohta nende summade mahaarvatavuse põhimõtte kohta, mis hüvitatava kahju alusel tuleb maksta.
- 144 Neist kaalutlustest lähtudes tuleb hagejate argument, et Avaliku Teenistuse Kohus rikkus õigusnormi seoses sellega, et summa, mis Alessandro Missir Mamachi nelja lapsele makstakse, kui nad jätkavad oma õpinguid kuni 26aastaseks saamiseni, on hüpoteetiline, tulemusetuse tõttu tagasi lükata ja kolmas väide tervikuna põhjendamatusena tõttu tagasi lükata.
- 145 Kõike eeltoodut arvestades tuleb esimese astme kohtuotsus tühistada osas, milles Avaliku Teenistuse Kohus jättis vastuvõetamatusena tõttu läbi vaatamata nõuded Livio Missir Mamachile ja Alessandro Missir Mamachi neljale lapsele tekitatud mittevaralise kahju hüvitamiseks ning leidis, et komisjon vastutab Alessandro Missir Mamachi õigusjärglastele tekitatud varalise kahju eest 40% ulatuses, kuigi ta oleks pidanud komisjonilt kahjuhüvitise *in solidum* välja mõistma.

Esimese kohtuastme hagi

[...]

Alessandro Missir Mamachi neljale lapsele tekitatud varalise kahju hüvitamise nõue

- 148 Eespool punktides 118 ja 119 ilmneb, et komisjon on kohustatud *in solidum* hüvitama Alessandro Missir Mamachi neljale lapsele tekitatud varalise kahju. Hüvitatava summa suuruseks määrati kolm miljonit eurot.
- 149 Tuleb märkida, et eespool punktides 138 ja 139 otsustati samuti, et Avaliku Teenistuse Kohus leidis õigesti, et varalise kahju hüvitamisel tuleb võtta arvesse orvpensioni.
- 150 Sellega seoses tuleb meenutada personalieeskirjade sätteid, mis võivad käesolevas asjas avaldada mõju hüvitistele – mida võib pidada üheks varalise kahju, nimelt Alessandro Missir Mamachi kaotatud töötasu hüvitamise viisiks –, mis tuleb kolme miljoni euro suurusest summast maha arvata.
- 151 Esiteks on personalieeskirjade artikli 70 esimeses lõigus sätestatud, et teenistuja surma korral makstakse ülalpeetavatele lastele lahkunu täispalk teenistuja surma kuule järgneva kolmanda kuu lõpuni. Teiseks on personalieeskirjade artikli 73 lõike 2 punktis a öeldud, et surma korral makstakse selles sättes loetletud pereliikmetele ühekordne summa, mis võrdub lahkunu viiekordse aasta põhipalgaga, mis arvutatakse 12 kuu jooksul enne õnnetust saadud igakuiste palgasummade põhjal. Kolmandaks on personalieeskirjade artiklis 76 sätestatud, et ametniku surma korral võib tema õigusjärglastele, kes on erinevatel põhjustel, sealhulgas perekondlikel põhjustel eriti raskes olukorras, teha kingitusi, anda laenu või maksta avanssi. Neljandaks on personalieeskirjade artiklis 80 öeldud, et

kui ametnik sureb, jätmata maha abikaasat, kellel oleks õigus saada toitjakaotuspensioni, on lahkunu ülalpeetavatel lastel VII lisa artikli 2 tähenduses õigus saada orvupensioni vastavalt VIII lisa artiklis 21 nimetatud tingimustele. Sellega seoses tuleb märkida, et VIII lisa artikli 21 lõike 2 teises lõigus on sätestatud, et orvul on õigus saada õppetoetust vastavalt VII lisa artiklile 3. Viiendaks tuleneb personalieeskirjade artikli 67 lõigetest 2 ja 4, et ülalpeetava lapse toetusi võib maksta muule isikule kui ametnik.

- 152 Käesolevas asjas tuleneb toimikust esiteks, et vastavalt personalieeskirjade artikli 70 esimesele lõigule maksis komisjon Alessandro Missir Mamachi neljale lapsele viimase kogu töötasu ajavahemiku eest 1. oktoober kuni 31. detsember 2006. Teiseks maksis komisjon neile vastavalt personalieeskirjade artikli 73 lõike 2 punktile a surmatoetusena kokku 414 308,90 eurot ning personalieeskirjade X lisa artikli 25 alusel abikaasa surma tõttu kokku 76 628,40 eurot. Kolmandaks tunnistas komisjon, et neljal lapsel on alates 1. jaanuarist 2007 õigus saada personalieeskirjade artiklis 80 sätestatud orvupensioni kogusummas 4376,82 eurot kuus ja personalieeskirjade VII lisas ette nähtud õppetoetust kogusummas 2287,19 eurot kuus. Neljandaks määras komisjon personalieeskirjade artikli 76 alusel 14. mail 2007 tehtud otsusega igale lapsele kuni 19aastaseks saamiseni sotsiaalsetel põhjustel igakuise erakorralise toetuse, mis vastab ülalpeetava lapse toetussummale, ehk kokku 1332,76 eurot kuus. 4. juuli 2008. aasta otsusega kahekordistati see summa alates 1. augustist 2008. Viiendaks tuleneb esimese astme toimiku lisast 4, et Livio Missir Mamachile maksti ülalpeetava lapse toetust kogusummas 1453,84 eurot kuus ning tema maksusummat vähendati pärast nelja ülalpeetava lapse kohta antava maksusoodustuse kohaldamist, mis tähendas seda, et võttes arvesse ilma ülalpeetava lapseta tasumisele kuuluvat maksu ja tegelikult tasutud maksu, maksis komisjon 1015,78 euro suuruse summa.
- 153 Tuleb tõdeda, et kolme miljoni euro suurusest summast peab maha arvama personalieeskirjade artikli 70 esimese lõigu alusel makstud summa, personalieeskirjade artikli 73 lõike 2 punkti a alusel määratud surmatoetuse, personalieeskirjade artikli 80 alusel makstava orvupensioni, personalieeskirjade VII lisas sätestatud õppetoetuse, personalieeskirjade artikli 76 alusel määratud igakuise erakorralise toetuse, ülalpeetava lapse toetuse ja maksusoodustuse alusel saadud summa, välja arvatud 76 628,40 euro suuruse summa, mis maksti personalieeskirjade X lisa artikli 25 alusel abikaasa surma tõttu, kuid mida ei saa pidada viisiks, kuidas komisjon peab täitma kohustuse hüvitada varaline kahju, mis seisneb Alessandro Missir Mamachi saamata jäänud töötasus.
- 154 Orvupensioni kohta sedastati eespool punktis 138, et kui seda tekitatud varalise kahju eest makstavast hüvitisest mitte maha arvata, saaksid õigusjärglased topelthüvitist. Personalieeskirjade artikli 70 kohaselt makstud summa vastab Alessandro Missir Mamachi kolme kuu töötasule ja tuleb seega tema saamata jäänud töötasu eest hüvitise maksmisel arvesse võtta. Personalieeskirjade artikli 73 lõike 2 punkti a alusel määratud surmatoetuse kohta on eespool punktis 136 märgitud, et väljakujunenud kohtupraktika järgi tuleb see hüvitis makstava kahjusumma kindlaksmääramisel arvesse võtta (kohtuotsused, 8.10.1986, *Leussink vs. komisjon*, 169/83 ja 136/84, EU:C:1986:371, punkt 13, ja 9.9.1999, *Lucaccioni vs. komisjon*, C-257/98 P, EU:C:1999:402, punkt 22). Sama järeldus kehtib personalieeskirjade artikli 76 alusel määratud erakorralise toetuse kohta. Nimelt, nagu eespool punktis 139 märgitud, on see toetus otseselt seotud personalieeskirjade artikli 73 lõike 2 punkti a alusel makstava toetusega. Mis puudutab viimaks õppetoetust, ülalpeetava lapse toetust ja maksusoodustuse alusel saadud summat, siis tuleb tõdeda, et kui Alessandro Missir Mamachi ei oleks surnud, oleks ta need summad saanud koos oma palgaga. Seetõttu võib neid summaseid pidada ka saamata jäänud töötasu eest makstud summadeks.
- 155 Sellega seoses tuleb täpsustada, et nagu hagejad väidavad, on tõsi, et Alessandro Missir Mamachi neljale lapsele makstavad teatud hüvitised sõltuvad tulevikus tekkivatest tingimustest, nimelt sellest, et nad on jätkuvalt ülalpeetavad ja jätkavad õpinguid kuni 26aastaseks saamiseni, ning neid tingimusi ei pruugi üks laps, kaks või kolm last või ükski neljast lapsest täita. Lisaks on hagejad väitnud, et võib juhtuda, et nelja lapse ülikooliõpingud lõpevad enne nende 26aastaseks saamist. Kuid sellisel juhul, kui personalieeskirjade alusel tegelikult makstud hüvitised ei ulatu kolme miljoni euroni, peab komisjon maksma puudujääva vahe, kuna tekitatud varaline kahju vastab sellele kahjuhüvitisele. Nimelt on

hüvitiste maksmine juhul, kui neli last on jätkuvalt ülalpeetavad ja jätkavad õpinguid kuni 26aastaseks saamiseni või lõpetavad õpingud enne 26aastaseks saamist, üheks viisiks, kuidas komisjon peab täitma oma hüvitamiskohustuse, kuna tekitatud varalise kahju hüvitamiseks makstav kolme miljoni euro suurune summa on lõplikult kindlaks määratud.

[...]

Alessandro Missir Mamachi neljale lapsele ja Livio Missir Mamachile tekitatud mittevaralise kahju hüvitamise nõuded

- 171 Käesolevas asjas on Üldkohtul Alessandro Missir Mamachile, tema neljale lapsele ja Livio Missir Mamachile tekitatud mittevaralise kahju hüvitamise nõuete üle otsustamiseks kogu vajalik teave. Kõigepealt tuleb täpsustada, et nagu ka varalise kahju puhul rikkus komisjon oma töötajate kaitsmise kohustust ja teda tuleb pidada tekitatud mittevaralise kahju kaaspõhjustajaks.

Alessandro Missir Mamachile tekitatud mittevaralise kahju hüvitamise nõue

- 172 Hagejad väidavad, et komisjoni õigusvastase käitumise tõttu tekkis Alessandro Missir Mamachil tegelik mittevaraline kahju. Hagejate sõnul seisneb see kahju füüsilistes kannatustes, mida ta pidi taluma rünnaku hetkest kuni oma surmani, mis saabus tõenäoliselt verest tühjaks jooksmise tagajärjel pärast seda, kui tapja ta kuriteopaika maha jättis. Sellele tuleb lisada šokiseisund ja psüühiline trauma, mis oli tingitud asjaolust, et ta pidi vaatama jõuetuna pealt oma armastatud abikaasa ründamist ja jõhkrat tapmist, tema enda peatselt saabunud surma traagiline tagajärg ning kaitsetus, hirm ja kohutav ängistus tema nelja väikese lapse saatuse pärast, kes jäävad orvuks, juhul kui neil õnnestub rünnaku tagajärjel ellu jääda. Hagejad leiavad, et õigus nõuda Alessandro Missir Mamachile tekitatud mittevaralise kahju hüvitamist tuleneb liidu õigusest ja Itaalia õigusest.
- 173 Komisjon väidab, et vastavalt Itaalia tsiviilseadustiku artiklile 2059 ja Itaalia põhiseadusega kaitstud omandit käsitlevate kohtupraktikale on sellist liiki kahju Itaalia õigussüsteemis tunnustatud. Liidu avaliku teenistuse õiguses puudub komisjoni sõnul õiguslik alus sellist liiki kahjule tuginemiseks.
- 174 Esmalt ei saa nõustuda komisjoni vastuväitega, et liidu avaliku teenistuse õiguses puudub täielikult õiguslik alus sellisele kahjule tuginemiseks. Nimelt piisab, kui tõdeda, et nagu eespool punktis 107 märgitud, ei tähenda personalieeskirjade vaikimine kõige selle välistamist, mida ei ole otsesõnu ette nähtud, kuna õiguslik alus võib tuleneda liikmesriikide õiguskordades ette nähtud põhimõtetest.
- 175 Tuleb teha kindlaks, kas liikmesriikide õiguskordadest tuleneb üldist põhimõtet, mille kohaselt on ohvril õigus nõuda hüvitist mittevaralise kahju eest, mis seisneb kuni tema surma hetkeni läbielatud füüsilistes ja psüühilistes kannatustes.
- 176 Sellega seoses tuleb märkida, et vastupidi hagejate väidetele ei tulene liikmesriikide õigusest ühtset üldpõhimõtet, mille kohaselt mõistaks liikmesriigi kohus käesoleva asjaga sarnastel asjaoludel välja sellist liiki mittevaralise kahju.
- 177 Järelikult tuleb Alessandro Missir Mamachile tekitatud mittevaralise kahju hüvitamise nõue rahuldamata jätta, ilma et oleks vaja otsustada komisjoni esitatud asja läbivaatamist takistava asjaolu üle.

Alessandro Missir Mamachi neljale lapsele tekitatud mittevahalise kahju hüvitamise nõuded

- 178 Hagejad väidavad, et Alessandro Missir Mamachi surma tõttu tekkis tema neljal lapsel *iure proprio* nii tegelik mittevahaline kahju kui ka moraalne ja eksistentsiaalne kahju, mis lisandub vanemliku suhte kaotamisega põhjustatud kahjule ja mille eest on õigus saada hüvitist liidu õiguse ja Itaalia õiguse alusel.
- 179 Hagejad väidavad, et väidetav mittevahaline kahju on seotud 18. septembri 2006. aasta traagiliste sündmustega ja vastab Alessandro Missir Mamachi neljale lapsele tekitatud kohutavale psüühilisele ja hingelisele traumale, kuivõrd nad nägid hirmsat ja šokeerivat vaatepilti, kuidas nende vanemad piinas vaevlesid ja surid, ning veetsid seejärel kogu öö nende surnukehade kõrval valvates, ilma et nad oleksid oma noore ea tõttu olnud võimelised midagi muud ette võtma. Selline trauma tekitas ka eksistentsiaalset kahju neljale alaealisele lapsele, keda jääb nende lapsepõlves läbi elatud kohutav ja ängistav kogemus saatma kogu eluks ja võib tulevikus väga negatiivselt mõjuda nende inimsuhete ja sotsiaalsete suhete kvaliteedile. Viimaseks on vanemliku suhte kaotamine *in re ipsa* kahju ja seisneb ebaõiglases valus ja kannatuses, et nad kaotasid igaveseks oma kaks armastavat vanemat nii noores eas.
- 180 Neljale lapsele tekitatud mittevahalise kahju kindlaksmääramisega seoses viitavad hagejad täiendavalt Itaalia kohtupraktikale ja eelkõige Tribunale di Milano (Milano esimese astme kohus) poolt selleks otstarbeks koostatud tabelite viimasele kehtivale redaktsioonile. Nendes tabelites on ette nähtud igale üle elanud abikaasale või lapsele tavaliselt hüvitatava kahju kindlaksmääramine vahemikus 106 376 kuni 212 752 eurot, mistõttu on võimalik kahjuhüvitist kohandada vastavalt juhtumi konkreetsetele asjaoludele, milleks on eelkõige teiste lähedaste elusolek või mitte, nendega kooselamine või mitte, allesjäänud lähedase perekondliku suhte kvaliteet ja tugevus ning perekondlikku suhet surnud isikuga iseloomustanud lähedase suhte kvaliteet ja tugevus.
- 181 Hagejad lisavad, et vastavalt väljakujunenud Itaalia kohtupraktikale on eespool punktis 180 mainitud summad siiski puhtalt indikatiivsed ja neid võib eriti raskete juhtumite korral kohtu äranägemisel suurendada. Hagejad märgivad siinjuures, et kui alaealine laps on kaotanud mõlemad vanemad, suurendatakse kahjusummat tavaliselt 25%. Hagejad leiavad, et võttes arvesse, et käesolev juhtum on ainulaadne ja täiesti erakordne ning et Alessandro Missir Mamachi surma asjaolud on eriti koledad ja traagilised, tuleb sel viisil kindlaks määratud summat veel 25% suurendada.
- 182 Kõiki neid kaalutlusi arvestades nõuavad hagejad Alessandro Missir Mamachi neljale lapsele tekitatud mittevahalise kahju hüvitamiseks iga lapse kohta 319 128 eurot ehk kokku 1 276 512 eurot.
- 183 Esiteks väidab komisjon, et ta ei ole Alessandro Missir Mamachile tekitatud kahju põhjustaja. Seega ei ole hagejate viidatud Itaalia kohtupraktika asjakohane, kuna see puudutab ohvri surmaga lõppenud kuriteo toime pannud isikute poolt mittevahalise kahju hüvitamist, samas kui käesolevas asjas leiab komisjon, et tal on võimalik täiendav vastutus süülise käitumise tõttu seoses sellega, et väidetavalt puudusid piisavad turvameetmed.
- 184 Teiseks on komisjon seisukohal, et liidu avaliku teenistuse õiguses puudub õigus nõuda ametniku pereliikmetele tekitatud mittevahalise kahju hüvitamist. Sellega seoses väidab komisjon, et 8. oktoobri 1986. aasta kohtuotsuses *Leussink vs. komisjon* (169/83 ja 136/84, EU:C:1986:371), kus tema hinnangul oli institutsiooni käitumise ja ametnikuga juhtunud õnnetuse vaheline seos palju otsesem kui käesolevas asjas, otsustas Euroopa Kohus, et pereliikmeid puudutavad tagajärjed peegeldasid vaid kahju, mis ametnikul tekkis ja mille eest institutsiooni ei saa vastutavaks pidada.
- 185 Kolmandaks väidavad hagejad teise võimalusena esiteks Alessandro Missir Mamachi neljale lapsele sellise võika ja šokeeriva vaatepildi nagu nende vanemate surm nägemisega tekitatud psüühilise trauma kohta, et menetluskirjeldustest ei nähtu, et lapsed nägid nende vanemate tapmist pealt, ning seega ei ole asjaomane kahju õiguslikult piisavalt tõendatud.

- 186 Teiseks, mis puudutab traumast tingitud eksistentsiaalset kahju, mis hagejate sõnul võib tulevikus väga negatiivselt mõjuda nelja lapse inimsuhete ja sotsiaalsete suhete kvaliteedile, siis märgib komisjon, et hagejate viidatud Itaalia kohtupraktika kohaselt ei ole eksistentsiaalne kahju kui selline iseseisev kahju liik ning et see kahju on hüvitatav vaid juhul, kui kahju on tekitatud otseselt kuriteo objektiks olnud ohvrile kuriteo toime pannud isiku poolt, kelleks käesolevas asjas ei ole komisjon.
- 187 Kolmandaks, mis puudutab vanemliku suhte kaotamisest tulenevat kahju, mis hagejate arvates on *in re ipsa* kahju, siis märgib komisjon konkreetselt Corte suprema di cassazione (Itaalia kassatsioonikohus) kohtupraktikale tuginedes, millele hagejad viitasid, et see järeldus tuleb tagasi lükata. Nimelt moonutab selline järeldus komisjoni sõnul hüvitamise eesmärki, see tähendab hüvitist ei antaks mitte pärast kahju tegelikku kontrollimist, vaid eraõigusliku meetmena kahjustava käitumise korral. Igal juhul on asjaomane kahju juba hüvitatud hüvitiste näol, mida makstakse personalieeskirjade artikli 73 alusel, mis näeb ametniku surma korral konkreetselt ette kindlasummalise hüvitise.
- 188 Neljandaks ja viimaseks ei ole komisjon nõus Tribunale di Milano (Milano esimese astme kohus) koostatud tabelite käesolevas asjas kohaldamisega, et määrata kindlaks Alessandro Missir Mamachi neljale lapsele tekitatud mittevahaline kahju. Esiteks puudutavad need tabelid juhtumeid, kus kahju hüvitatakse kuriteo toime pannud isiku poolt, mis aga käesolevas asjas ei ole ilmselgelt asjakohane, kuna komisjon ei ole kuriteo toimepanija. Teiseks näitavad need tabelid ainult ühes liikmesriigis ja selle liikmesriigi ühes kohtus järgitavat suundumust. Kolmandaks ei vasta Tribunale di Milano (Milano esimese astme kohus) koostatud tabelite kohaldamine, mille hagejad välja pakuvad, nende poolt viidatud Itaalia väljakujunenud kohtupraktikale seoses bioloogilise kahjuga, mis on mittevahalisele kahjule ülekantav; selle kohtupraktika kohaselt eeldab asjaomaste tabelite kohaldamine alati piisavat isikustamist juhtumi asjaolude alusel.
- 189 Seega leiab komisjon, et Alessandro Missir Mamachi nelja lapse mittevahalise kahju hüvitamise nõue tuleb rahuldamata jätta.
- 190 Kõigepealt tuleb analüüsida kahte vastuväidet, mille komisjon sisuliselt esitas, väites, nagu eespool punktides 183 ja 184 märgitud, et esiteks vastutab ta neljale lapsele tekitatud mittevahalise kahju eest üksnes täiendavalt ning teiseks tuleneb 8. oktoobri 1986. aasta kohtuotsusest *Leussink vs. komisjon* (169/83 ja 136/84, EU:C:1986:371), et pereliikmeid puudutavad tagajärjed peegeldavad vaid kahju, mis ametnikul on tekkinud ja mille eest institutsiooni ei saa vastutavaks pidada.
- 191 Esimese väitega seoses tuleb meenutada, et eespool punktist 84 tuleneb, et Avaliku Teenistuse Kohus ei rikkunud õigusnormi, kui ta otsustas, et juhul, kui on tegemist süülise käitumisega, mis seisneb kaitsekohustuse rikkumises, mis põhjustas konkreetselt kahju, mille kõnealune kohustus pidi ära hoidma, tuleb institutsiooni pidada kahju kaaspõhjustajaks, isegi kui teda ei saa pidada põhivastutajaks kahju tekitamise eest. Järelikult tuleb komisjoni argument, et ta vastutab kahju eest täiendavalt, tagasi lükata.
- 192 Teise vastuväitega seoses väidab komisjon, et 8. oktoobri 1986. aasta kohtuotsuses *Leussink vs. komisjon* (169/83 ja 136/84, EU:C:1986:371) kehtestatud põhimõte, nimelt et ametniku pereliikmeid puudutavad tagajärjed peegeldavad vaid kahju, mis ametnikul on tekkinud ja mille eest institutsiooni ei saa vastutavaks pidada, on käesolevas asjas *a fortiori* kohaldatav.
- 193 Esiteks, kui kohtuasjas, milles tehti 8. oktoobri 1986. aasta otsus *Leussink vs. komisjon* (169/83 ja 136/84, EU:C:1986:371), kus tööõnnetuses kannatada saanud ametnik jäi ellu ja talle maksti täiendavat kahjuhüvitist, siis käesolevas asjas Alessandro Missir Mamachi suri, ilma et tal oleks sellisele kahjuhüvitisele õigus, nagu eespool punktist 177 tuleneb, ning seega ei saa tagajärjed surnud ametniku pereliikmetele olla identsed tagajärgedega ellujäänud ametniku pereliikmetele.

- 194 Teiseks tuleb asuda seisukohale, et liikmesriikide õigusest tuleneb ühtne üldpõhimõte, mille kohaselt ei takista käesoleva asjaga sarnastel asjaoludel selliste eeskirjade olemasolu, mis tagavad surnud ametniku õigusjärglastele hüvitiste automaatse maksmise, et neile hüvitatakse liikmesriigi kohtule hagi esitamisega ka mittevaraline kahju, juhul kui nad leiavad, et neile tekitatud kahju ei ole asjaomaste eeskirjadega hõlmatud või täielikult hõlmatud.
- 195 Sellega seoses tuleneb samuti liikmesriikide õigusest ühtne üldpõhimõte, mille kohaselt ei või mittevaralise kahju eest saada topelthüvitist. Seega peab kohus enne hüvitatava kahjusumma kindlaksmääramist kontrollima, kas eeskirjad, mis tagavad hüvitiste automaatse maksmise, hõlmavad õigusjärglastele tekitatud mittevaralise kahju täielikult, osaliselt või üldse mitte. Lõpuks tuleneb liikmesriikide õigusest, et käesoleva asjaga sarnastel asjaoludel varalise kahju puhul kohaldatav *in solidum*-vastutuse põhimõte on kohaldatav ka mittevaralise kahju puhul.
- 196 Järelikult tuleb ka komisjoni teine vastuväide tagasi lükata.
- 197 Alessandro Missir Mamachi neljale lapsele tekitatud mittevaralise kahju eest hüvitatava summa kindlaksmääramise kriteeriumide kohta väidavad hagejad, et see summa tuleb määrata kindlaks, võttes arvesse esiteks neljale lapsele tekitatud psüühilist ja hingelist trauma, kuivõrd nad nägid hirmsat ja šokeerivat vaatepilti, kuidas nende vanemad piinas vaevlesid ja surid, ning veetsid seejärel kogu öö nende surnukehade kõrval valvates, ilma et nad oleksid oma noore ea tõttu olnud võimelised midagi muud ette võtma, teiseks eksistentsiaalset kahju, mis tekitati neljale lapsele, keda jääb nende lapsepõlves läbi elatud kohutav ja ängistav kogemus saatma kogu eluks, ning kolmandaks vanemliku suhte kaotamisest tulenevat kahju, mis seisneb ebaõiglasel valus ja kannatuses, et nad kaotasid igaveseks oma kaks armastavat vanemat nii noores eas.
- 198 Ilma et oleks vaja otsustada hagejate viidatud erinevate kriteeriumide üle, mille aluseks on pealegi Itaalia kohtupraktikast tulenevad põhimõtted, tuleb tõdeda, et liikmesriikide õigusest tuleneb ühtne üldpõhimõte, mille kohaselt on õigusjärglastel, eelkõige surnud isiku lastel ja vanematel käesoleva asjaga sarnastel asjaoludel õigus nõuda hüvitist mittevaralise kahju eest, mis seisneb lähedase isiku surmaga põhjustatud hingelises valus – põhimõte, mis sarnaneb hagejate osutatud kriteeriumidega.
- 199 Sellega seoses tuleb täpsustada, et vastupidi komisjoni väidetele ei ole neljale lapsele tekitatud mittevaraline kahju juba hüvitatud hüvitiste näol, mida makstakse personalieeskirjade artikli 73 alusel, mis näeb ametniku surma korral ette kindlasummalise hüvitise. Nimelt ilmneb eespool punktist 153, et kindlasummaline hüvitis võeti arvesse üksnes varalise kahju – Alessandro Missir Mamachi saamata jäänud töötasu – hüvitamisel. Seevastu Alessandro Missir Mamachi surmaga tekitatud mittevaraline kahju on seotud nelja lapsele põhjustatud valuga ega pole seega personalieeskirjade artikli 73 alusel makstavate hüvitistega hõlmatud.
- 200 Mittevaralise kahju eest hüvitatava summa kindlaksmääramisega seoses tuleb tõdeda, et vastupidi hagejate väidetele ei saa Tribunale di Milano (Milano esimese astme kohus) koostatud tabelleid käesolevas asjas kasutada. Nimelt, nagu komisjon õigesti märgib, ei saa liidu kohus kasutada ühes liikmesriigis koostatud tabelleid, et määrata kindlaks liidu surnud ametniku õigusjärglastele tekitatud kahju eest makstava hüvitise summat. Sellega seoses tuleb meenutada, et liidu kohtu ülesanne on *ex æquo et bono* määrata kindlaks summa (vt selle kohta kohtuotsus, 5.6.1980, Oberthür vs. komisjon, 24/79, EU:C:1980:145, punkt 15), tuues sealjuures välja arvessevõetud kriteeriumid (vt selle kohta kohtuotsused, 14.5.1998, nõukogu vs. Nil ja Impens, C-259/96 P, EU:C:1998:224, punktid 32 ja 33; 9.9.1999, Lucaccioni vs. komisjon, C-257/98 P, EU:C:1999:402, punkt 35, ja 6.6.2006, Girardot vs. komisjon, T-10/02, EU:T:2006:148, punkt 51).
- 201 Arvestades käesoleva juhtumi asjaolusid ja eespool punktides 194 ja 195 esitatud põhimõtteid ning lähtudes eespool punktis 198 märgitud kriteeriumist, tuleb komisjonilt Alessandro Missir Mamachi igale lapsele nende vanemate surma ja topeltmõrva toimumispaigas viibimisega tekitatud mittevaralise kahju hüvitamiseks *in solidum* välja mõista *ex æquo et bono* hinnatud summa 100 000 eurot.

Livio Missir Mamachile tekitatud mittevaralise kahju hüvitamise nõue

- 202 Hagejad väidavad, et Alessandro Missir Mamachi vanematel peab olema õigus õiglasele hüvitisele mittevaralise kahju eest, mis seisneb ebaõiglases valus ja kannatustes seoses nende poja väga traagilise ja kohutava surmaga. Neile kannatustele tuleb eksistentsiaalse kahjuna lisada füüsiline ja psüühiline väsimus ning mure ja stress, mis on tingitud vajadusest võtta kõrge vanusest hoolimata enda kanda nelja orvuks jäänud lapselapse ülalpidamine ja koolitamine. Võttes arvesse käesoleva asja erakordseid asjaolusid ja seda, kui kohutava ja traagilise juhtumiga on tegemist, paluvad hagejad seega, et Livio Missir Mamachi kasuks mõistetakse talle tekitatud mittevaralise kahju hüvitamiseks välja 212 752 euro suurune summa.
- 203 Komisjon on esitanud selle nõude kohta üksnes vastuvõetamatuse väite, mis on eespool punktis 170 läbi vaadatud ja tagasi lükatud.
- 204 Piisab, kui tõdeda, et nagu eespool punktis 198 märgitud, tuleneb liikmesriikide õigusest ühtne üldpõhimõte, mille kohaselt on surnud isiku vanematel käesoleva asjaga sarnastel asjaoludel õigus nõuda hüvitist mittevaralise kahju eest, mis seisneb lähedase isiku surmaga põhjustatud hingelises valus.
- 205 Arvestades käesoleva juhtumi asjaolusid ja eespool punktides 194 ja 195 esitatud põhimõtteid ning lähtudes eespool punktis 198 märgitud põhimõttest, tuleb komisjonilt kõigile hagejatele Livio Missir Mamachi pärijatena viimasele tema poja surmaga tekitatud mittevaralise kahju hüvitamiseks *in solidum* välja mõista *ex æquo et bono* hinnatud kogusumma 50 000 eurot.

[...]

Esitatud põhjendustest lähtudes

ÜLDKOHUS (apellatsioonikoda)

otsustab:

1. Tühistada 12. mai 2011. aasta kohtuotsus (F-50/09) osas, milles Euroopa Liidu Avaliku Teenistuse Kohus nõustus komisjoni tõstatatud asja läbivaatamist takistava asjaoluga, mis oli esitatud Carlo Missir Mamachi di Lusignanole, Giustina Missir Mamachi di Lusignanole, Filiberto Missir Mamachi di Lusignanole (keda esindab Anne Sintobin) ja Tommaso Missir Mamachi di Lusignanole (keda esindab Anne Sintobin) tekitatud mittevaralise kahju hüvitamise nõude vastu.
2. Tühistada 12. mai 2011. aasta kohtuotsus (F-50/09) osas, milles Avaliku Teenistuse Kohus nõustus komisjoni tõstatatud asja läbivaatamist takistava asjaoluga, mis oli esitatud Livio Missir Mamachi di Lusignanole tekitatud mittevaralise kahju hüvitamise nõude vastu.
3. Tühistada 12. mai 2011. aasta kohtuotsus (F-50/09) osas, milles Avaliku Teenistuse Kohus leidis, et komisjon vastutab Carlo Missir Mamachi di Lusignanole, Giustina Missir Mamachi di Lusignanole, Filiberto Missir Mamachi di Lusignanole (keda esindab A. Sintobin) ja Tommaso Missir Mamachi di Lusignanole (keda esindab A. Sintobin) tekitatud varalise kahju eest 40% ulatuses.
4. Jätta apellatsioonkaebus ülejäänud osas rahuldamata.

5. Mõista komisjonilt *in solidum* välja kolm miljonit eurot, millest arvatakse maha selle summa hulka kuuluvad personalieeskirjades sätestatud hüvitised, mis on Carlo Missir Mamachi di Lusignanole, Giustina Missir Mamachi di Lusignanole, Filiberto Missir Mamachi di Lusignanole (keda esindab A. Sintobin) ja Tommaso Missir Mamachi di Lusignanole (keda esindab A. Sintobin) tekitatud varalise kahju hüvitamiseks makstud või makstakse tulevikus.
6. Mõista komisjonilt Carlo Missir Mamachi di Lusignano kasuks talle tekitatud mittevaralise kahju hüvitamiseks *in solidum* välja 100 000 eurot.
7. Mõista komisjonilt Giustina Missir Mamachi di Lusignano kasuks talle tekitatud mittevaralise kahju hüvitamiseks *in solidum* välja 100 000 eurot.
8. Mõista komisjonilt Tommaso Missir Mamachi di Lusignano (keda esindab A. Sintobin) kasuks talle tekitatud mittevaralise kahju hüvitamiseks *in solidum* välja 100 000 eurot.
9. Mõista komisjonilt Filiberto Missir Mamachi di Lusignano (keda esindab A. Sintobin) kasuks talle tekitatud mittevaralise kahju hüvitamiseks *in solidum* välja 100 000 eurot.
10. Mõista komisjonilt Stefano Missir Mamachi di Lusignano ja teiste hagejate, kelle nimed on toodud lisas, kasuks Livio Missir Mamachi di Lusignano pärijatena viimasele tekitatud mittevaralise kahju hüvitamiseks *in solidum* välja 50 000 eurot.
11. Resolutsiooni punktides 6–10 nimetatud hüvitistele lisandub alates käesoleva kohtuotsuse kuulutamisest kuni summade täieliku tasumiseni viivitusintress määras, mida Euroopa Keskpank kohaldab oma peamiste refinantseerimistingute suhtes ja mida suurendatakse kahe protsendipunkti võrra.
12. Jätta hagi ülejäänud osas rahuldamata.
13. Mõista apellatsioonimenetluse kohtukulud välja komisjonilt.
14. Mõista esimese kohtuastme menetluse kohtukulud välja komisjonilt.

Jaeger

FrimodtNielsen

Papasavvas

Kuulutatud avalikul kohtuistungil 7. detsembril 2017 Luxembourgis.

Allkirjad